

BISERICA "SFINȚII VOIEVOZI"
sat VULTURU jud. CONSTANȚA
(1892-1895)
COD LMI: CT-II-m-B-02919

**PROIECT CONSERVARE - RESTAURARE PICTURĂ MU-
RALĂ INTERIOARĂ**
executată în tehnica ulei

2023

BISERICA ”SFINȚII VOIEVOZI”

sat VULTURU jud. CONSTANȚA

(1892-1895)

COD LMI: CT-II-m-B-02919

Beneficiar: Parohia Jilava sat Jilava, comuna Jilava, județul Ilfov, șoseaua Giurgiului nr. 282

PROIECT CONSERVARE - RESTAURARE PICTURĂ MURALĂ executată în tehnica ulei

Întocmit: restaurator expert: Simona Pătrașcu

MEMORIU JUSTIFICATIV

Biserica de zid cu hramul „Sfinții Voievozi” este situată în satul Vultur, comuna Vultur, județul Constanța. Edificiul este clasat pe Lista Monumentelor Istorice 2015 la poziția 634, sub codul **CT-II-m-B-02919**.

Biserica a fost construită în intervalul 1892-1895 și pictată în 1895. Pictura murală originală a fost realizată în tehnica ulei pe zid și a fost realizată într-o manieră cu influențe neoclasice, academiste, cu un model impropriu specificului bizantin, dar cu multă finețe în suprapunerea straturilor de culoare și a glasiurilor, în redarea portretelor, a mâinilor și a detaliilor costumelor liturgice. Fragmente din pictura originală se mai păstrează în absida altarului în zona registrului Sf. Ierarhi și în semi-calotele absidelor naosului. În pridvor, pronaos și naos, pictura originală a fost acoperită de repictări. Se impune îndepărtarea repictărilor și conservarea și restaurarea picturii murale realizate la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Conca altarului și pereții turlei naosului au primit o decorație realizată în ulei pe bucăți de pânză îmbinate, intervenții total inestetice și lipsite de profesionalism. Intervențiile recente, neconforme cu originalul și lipsite de calități artistice necesită îndepărtarea din ansamblul mural. Pentru a avea o certitudine cu privire la decorația inițială a picturilor murale este necesară montarea unor schele în zonele superioare și extinderea sondajelor și a testelor de îndepărtare a repictărilor.

Pictura pe pânză existentă la nivelul superior de la baza turlei, pe pseudo-pendantivi, se vor extrage și se vor realiza tratamente specifice în vederea extragerii, conservării și restaurării acestora și replantării la locul de origine.

În interiorul bisericii este necesară îndepărtarea mortarelor și a intervențiilor cromatice provenite din acțiuni de renovare anterioare. Se vor reface tencuielile interioare și exterioare și policromia originală a pereților conform sondajelor stratigrafice realizate.

Intervențiile de consolidare structurală și restaurare arhitecturală impun o atenție deosebită în ceea ce privește sistemul de încălzire și sistemul electric. Soluția de încălzire trebuie să asigure microclimatul interior, temperatură și umiditate constante.

Se recomandă păstrarea tuturor elementelor originale și a compoziției spațial-volumetrică, prin inserarea cu discreție a unor instalații tehnice.

Este necesară eliminarea sursei de umiditate, repararea acoperișului și înlocuirea sistemului de preluare și evacuare a apelor pluviale, factori ce influențează în mod negativ starea de conservare a ansamblului. Pentru protecția contra umidității și apariției formelor de biodeteriorare se va construi un dren perimetral la nivelul fundației.

CUPRINS

1. PREZENTAREA GENERALĂ A MONUMENTULUI	5
1.1. LOCALIZARE	5
1.2. DATE ISTORICE	6
1.3. ARHITECTURA	7
1.4. PICTURA MURALĂ	9
2. STAREA GENERALĂ DE CONSERVARE	17
2.1. INTERVENȚII ÎN TIMP ASUPRA EDIFICIULUI	18
A. INTERVENȚII ASUPRA CLĂDIRII	18
B. INTERVENȚII ASUPRA PICTURII MURALE	19
2.2. EXAMINARE TEHNOLOGICĂ	21
A. SISTEMUL CONSTRUCTIV	21
B. TEHNICA DE EXECUȚIE A PICTURILOR MURALE	23
2.3. STAREA DE CONSERVARE A CLĂDIRII	25
2.4. STAREA DE CONSERVARE A PICTURILOR MURALE	26
A. TEHNICA ULEI PE ZID	26
B. TEHNICA ULEI PE PÂNZĂ	32
3. CERCETARE STRATIGRAFICĂ și TESTE DE CURĂȚARE	36
4. PROPUNERI DE CONSERVARE-RESTAURARE	43
4.1. LUCRĂRI PROPUSE LA NIVELUL ARHITECTURII	43
4.2. OPERAȚIUNI LA NIVELUL STRATULUI SUPORT	44
4.3. OPERAȚIUNI LA NIVELUL STRATULUI DE CULOARE	45
A. PICTURĂ REALIZATĂ ÎN TEHNICA ULEI PE ZID	45
B. PICTURĂ REALIZATĂ ÎN TEHNICA ULEI PE PÂNZĂ	47
4.4. DOCUMENTAȚIE FINALĂ	49
ANEXA 1 - ANALIZE FIZICO-CHIMICE	50
ANEXA 2 – BULETIN DE ANALIZE BIOLOGICE	
ANEXA 3 - RELEVÉE STAREA DE CONSERVARE	

1. PREZENTAREA GENERALĂ A MONUMENTULUI

1.1. LOCALIZARE

Biserica de zid cu hramul „Sfinții Voievozi” este situată în satul Vultur, comuna Vultur, județul Constanța. Edificiul este clasat pe Lista Monumentelor Istorice 2015 la poziția 634, sub codul CT-II-m-B-02919.

Satul Vultur a fost atestat documentar în anul 1854, sub numele de Cartal, inițial grafiat Kartal, ulterior cunoscut și sub denumirea de Cartal-Seleuș, iar cândva în intervalul 1929 – 1931 își schimbă denumirea în Vulturul (traducerea cuvântului Cartal), apoi în Vultur. Avea inițial o populație compusă din tătari și greci.

Poziționarea bisericii în cadrul satului Vultur. Vedere satelit, 2022. Sursă: Google Maps.

Edificiul se află într-o curte mică, în centrul satului cu ieșire către DJ225 care leagă comunele Saraiu și Pantelimon. Același drum județean facilitează accesul până la Constanța.

La sud-vest de biserică se află amplasată și o clopotniță de zid cu etaj, construită cândva în ultimul sfert al secolului al XX-lea. Cimitirul comunal nu este în curtea bisericii, ci în partea de nord-est a satului, la aproximativ 800m distanță de lăcașul de cult.

Biserica cu hramul „Sfinții Voievozi” a fost construită de meșterul Manole din Hârșova, pe cheltuiala enoriașilor, în intervalul 1892-1895, potrivit surselor de arhivă. Data ctitoririi bisericii la 1888, consemnată pe Lista Monumentelor Istorice, este greșită, fiind preluată dintr-un istoric al satului din perioada comunistă, rămas în arhiva parohială. La 200 m nord de actuala biserică ar fi existat în trecut una mai veche, ale căror urme se mai văd și în zilele noastre.

1.2. DATE ISTORICE

Prima atestare documentară a comunei Vultură datează din 14 ianuarie 1854, de la întocmirea unui *tacrir* în care apare numele comunei, la vremea respectivă Cartalu (din limba turcă, *vultur*). Acel proces-verbal făcea referire la fuga din Dobrogea a unui cioban mocan, Manea Ion din Siliștea Sibiului, căruia turcii îi furaseră oile în contextul *războiului Crimeei* (1853 - 1856). Dobrogea se transformase, la acea vreme, în teatru de război. Comuna cuprindea satele Cartalu și Terzechioi (astăzi Runcu). Cele două sate au fost, se pare, înființate în prima parte a secolului al XIX-lea, odată cu venirea tătarilor din Crimeea, aceștia stabilindu-se în zonă. Într-o hartă etnică de la 1861, Cartalu apare sub grafia *Kartal*. Satul, situat mai în centrul plășii, era legat prin drumuri comunale de toate celelalte localități din împrejurimi.

Ctitorirea bisericii cu hramul „Sfinții Voievozi” din satul Vultură s-a petrecut, conform unui înscris din perioada comunistă al arhivei parohiale, în 1888, la 200m mai la nord de locul unde se aflase vechea biserică a comunității. După alte lucrări de epocă semnate de M. D. Ionescu și Scarlat Vârnăv, edificiul ar fi fost ctitorit în 1890. Conform unui chestionar realizat în perioada interbelică și grație memoriei comunității din acea perioadă, anul real al ctitoririi bisericii este 1895. Un document extras din arhiva Arhiepiscopiei Tomisului stipulează că în anul 1892 s-a pus temelia bisericii actuale, fiind sfințită la 12 noiembrie 1895 de fostul Protoiereu Prea Cucernicul Gheorghe Radulescu cu binecuvântarea Preasfințitului Episcop Partene „fiind pe acele timpuri domnitori M. I. Carol fostul Rege prim al României, prim Ministru Ioan I. Brătianu, ministru al Cultelor Spiru Haret, Episcop Prea Sfințitul Partene, prefect Scarlat Vârnăv, protoiereu Gh. Rădulescu, preot paroh Anton Popescu”. Meșter constructor este numit Manole din Hârșova. Edificiul se datează, deci, prin intervalul de construire 1892-1895, iar pictura originală a iconostasului și pictura parietală datează din anul 1895, fiind adus un pictor anonim din Galați.

Parohia sătească din Cartal s-a înființat în anul 1893, conform unui istoric parohial redactat de preotul Anton Popescu în anul 1927. Aceeași parohie deservea și satele Terzichioi și Capugiu. La momentul înființării, parohia a primit și zece hectare de pământ din partea Statului român pentru a fi folosit de către personalul bisericesc. Parohia Cartal a deservit doar satul eponim începând cu anul 1906, când celelalte sate s-au grupat sub alte entități parohiale.

1.3. ARHITECTURA

Biserica cu hramul „Sfinții Voievozi” din Vulturu este de plan trilobat, biserica are două turle octogonale una fiind amplasată deasupra pronaosului iar cealaltă deasupra naosului. Navei i-a fost adăugat un pridvor de mai mici dimensiuni pe latura de vest în perioada 1937 - 1940. . Edificiul numără nouă goluri de fereastră și două accese dinspre exterior: unul pe latura de vest, către pridvor, celălalt pe latura de sud a altarului.

La exterior, biserica este zugrăvită în nuanță de ocru și ritmată cu lezene îmbogățite cu tencuieli decorative tip solzi, culminate cu o cornișă dublă, profilată, cu un bandou intermediar ale căror me-tope sunt tratate decorativ cu același tip de tencuială profilată în solzi. Local, tencuielile sunt dislocate până la zidărie, mai ales la nivelul cornișelor.

Cele trei abside sunt finisate în forme poligonale la exterior și rotunjite din tencuială la interior. Un mic soclu decorativ întrerupt se sugerează din tencuială zugrăvită cu alb, dar care nu monopolizează partea inferioară a lezenelor.

Capturi din dronă asupra bisericii. Sursă: Filip Ciobănașu, 2022.

Vedere asupra bisericii dinspre sud-vest, 2022.

Vedere asupra bisericii dinspre sud-vest, 2022.

Clopotnița, situată la sud-vest de biserică, are un plan patrulater, cu etaj decroșat și acoperiș în patru ape evazate. A fost ridicată cândva înainte de anii '90, fiind construită din zidărie tencuită cu mortar de ciment nefinisat și acoperită cu tablă. Accesul se face dinspre latura de nord. Parterul clopotniței servește drept spațiu de depozitare.

Pronaosul este un spațiu îngust, marcat de stâlpii cafasului. Scara prin care se face accesul în cafas este poziționată pe colțul de nord-vest al navei. În prezent, cafasul servește drept spațiu de depozitare pentru strane vechi și alte obiecte de uz bisericesc.

Cu excepția unor rânduri de strane dispuse pe laturile de nord și de sud, naosul nu are piese de mobilier cu vechime istorică. În naos sunt montați patru tiranți în arcele dublou pe care se sprijină turla mare.

Structura **cafesului**, a bolților navei și a turelor este din lemn. În cafas, la racordul dintre peretele pridvor-pronaos și bolta navei se află o secțiune de formă patrulateră în câmpul scândurilor, prin care se face accesul în pod. La bazele romanatului pe care se sprijină bolta navei se află un tirant metalic transversal.

Se păstrează și câteva obiecte de cult cu valoare istorică în biserică, precum: o icoană a Fecioarei cu Pruncul, inscripționată „Refăcută de Marié Moraru și Marié Isac 1937”, depozitată în naos, o Crucea Răstignirii în altar, un epitaf depozitat tot în altar. Restul dotărilor interioare sunt de dată mai recentă și nu au valoare istorică.

1.4. PICTURA MURALĂ

Biserica ”Sfinții Voievozi” din satul Vultur, jud. Constanța a fost zugrăvită în anul 1895, anul în care a fost sfințită. Numele autorului picturii nu se cunoaște, acesta fiind un pictor anonim din Galați. Iconografia este simplă, redusă la scenele principale. În registrul inferior sunt reprezentați sfinții în picioare, de dimensiuni mari, încadrați cu panouri de imitație de marmură pentru a umple spațiul.

ALTAR

Absida principală, cea a Sfântului altar, prezintă două categorii de spații: bolta formată dintr-un arc cu deschideri în plan vertical spre proscomidie și diaconicon și o semicalotă sferică, și pereții verticali.

Pe boltă, în locul central, deasupra sfintei mese, a fost reprezentată *Maica Domnului*, stând pe nori, ca împărăteasă a cerurilor, cu pruncul dumnezeiesc în brațe. Cei doi arhangheli, *Mihail și Gavriil*, încadrează chipul *Maicii Domnului*, de-a dreapta și de-a stânga sa. Central este reprezentat ”*Cel Vechi de zile*”

Pe zona verticală a hemiciclului au fost reprezentați în panouri de câte doi, Sfinții Mari Ierarhi autori de liturghii: ”Sf. Vasilie cel mare și Sf. Er. Grigorie”, ”Sf. Er. Ioan Gură de Aur” și Sf. Ap. Ștefanu” iar deasupra diaconiconului ”Sf. Er. Spiridon”.

Altar, Sf. Vasilie cel mare și Sf. Er. Grigorie

Altar, Sf. Er. Ioan Gură de Aur și Sf. Ap. Ștefanu

Sf. Er. Spiridon

În zona proscomidiei este reprezentat ”Iisus în potir” iar deasupra secna ”Jertfa lui Avraam”. ”Sf. Er. Spiridon”.

Altar, proscomidie, Iisus în potir și Jertfa lui Avraam

NAOS

Turla: Pe boltă este reprezentat *Isus Hristos Pantocrator* într-un nimb de slavă binecuvântând. Poartă în mâna stângă Evanghelia Textul care îl însoțește este: *”Doamne, caută din cer și vezi și cerce-tează via aceasta și o desăvârșește pe care a sădit-o dreapta ta”*.

Pe pereții verticali ai turlei sunt reprezentați bust, 8 prooroci ai Vechiului Testament. La nivelul ferestrelor se află zugrăviți Sfinții Îngeri (serafimi, heruvimi și Arhangheli. Ferestrele sunt încadrate de elemente decorative realizate cu roșu pe fond ocru.

În ultimul registrul sunt zugrăviți Prorocii. Conform Dicționarului explicativ al limbii române un proroc (prooroc, prevestitor) este un om care interpretează voința lui Dumnezeu și este capabil să prezică viitorul. Proroc este un cuvânt de origine slavă (prorokŭ). Un sinonim pentru proroc este și cuvântul profet, acesta fiind și un epitet dat de musulmani lui Mahomed. Cuvântul profet vine din limba franceză (prophète). Profetul, conform credinței, este o persoană care poate să fie înțeles ca trimisul, ca solul Domnului, care poate interpreta și prezice voia „lui” pe care o transmite mai departe oamenilor.

Turla, imagine de ansamblu

La trecerea dinspre turlă spre cele două abside sunt reprezentați patru înger, pe fiecare colț iar spre absida de sud ”Învierea fiului Văduvei din Naum” și spre nord ”Predica de pe munte”.

Vedere din naos spre bolta altarului

Naos, absidă nord, Predica de pe munte

Naos, absidă sud, Învierea fiului Văduvei din Naum

Pe **semicalota absidei de nord** a fost înfățișată „Vestirea Sf. Pr. Ilie de la înger pentru suirea sa la Cer”, iar în registrul inferior Sfții. Împărați *Constantin și Elena* având între ei Sfânta Cruce, spre est iar spre vest *Sf. Mina* și *Sf. Pantelimon*. Cele două panouri sunt amplasate de-o parte și de alta a ferestrei.

Pe **semicalota absidei de sud** este reprezentată „Călătoria lui Luca și Cleopa la Emaus”, iar arcele dublouri sunt decorate cu înger și vrejuri florale.

PRONAOSUL cu dimensiuni ample, 7,90 x 10,41m este acoperit de o boltă semicilindrică realizată din scânduri, ce nu prezintă pictură ci are o vopsitorie simplă, cu albastru ceruleum,

Pereții verticali sunt decorați simplu cu câte două panouri atât pe nord cât și pe sud. Pe latura de nord se identifică: ”Sf. Mc. Dimitrie cel Nou cu Sf. Mc. Antonie cel Mare” și Sf. Mța. Ecaterina, iar pe latura sudică ”Sf. Sava cel Mare și Sf. Eftimie cel Mare” și ”Sf. Mța. Filofteia”.

Pronaos, imagine de ansamblu, vedere spre altar

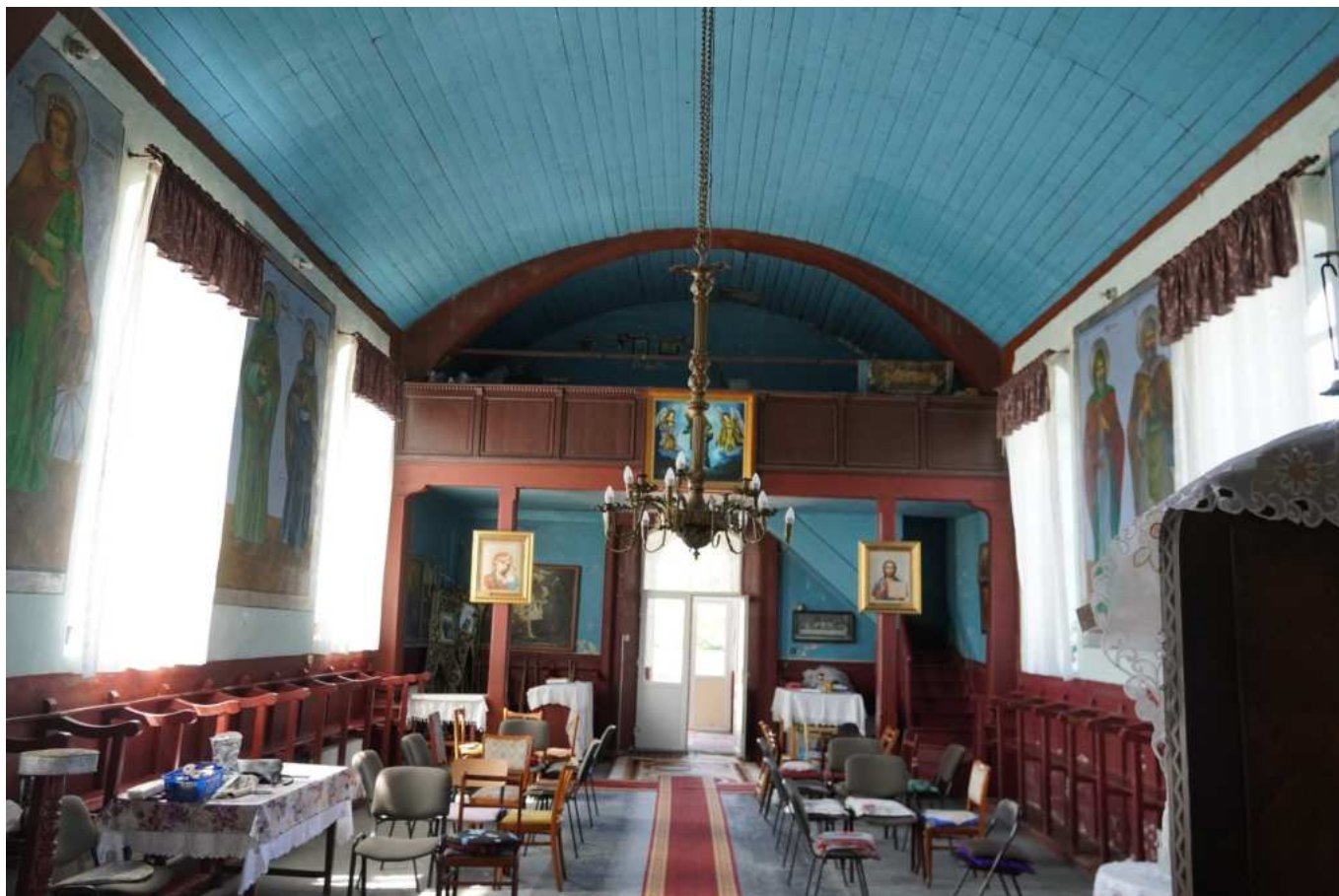
Pronaos, perete nord

Pronaos, perete sud

Peretele de vest al pronaosului precum și zona cafasului nu sunt decorate fiind tratate ca și bolta pronaosului cu o vopsitorie simplă de culoare albastru ceruleum.

Pronaos, imagine de ansamblu, spre cafas

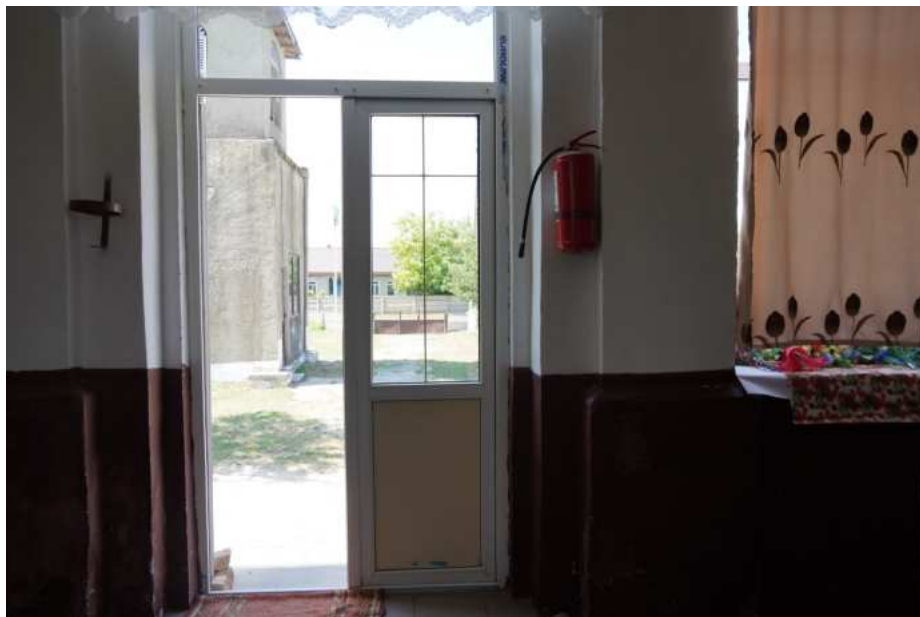
PRIDVORUL este închis, construit ulterior, decorație pictată regăsindu-se numai pe peretele de est. Aici sunt reprezentați Sfinții Apostoli Petru și Pavel , de-o parte și de alta a ușii . Plafonul este obturat cu panouri de polistiren.

Pridvor, perete est, Sfinții Apostoli Petru și Pavel

Pridvor, perete nord

Pridvor, perete vest

2. STAREA GENERALĂ DE CONSERVARE

Datele din acest capitol au fost înregistrate în urma unei cercetări atente realizată la nivelul posibilităților existente în situ în momentul execuției documentației. Astfel, lipsa schelei nu a permis cercetarea amănunțită a stării de conservare din zonele superioare, la nivelul boltirilor, din cauza regimului de înălțime. Toate degradările din registrele superioare, atât cele prezente la nivelul stratului pictural cât și cele ale stratului suport care nu au putut fi detectate în momentul de față vor fi identificate și consemnate în documentația scrisă și desenată imediat după montarea schelei.

O privire sistematică asupra stării generale de conservare a ansamblului arhitectural al bisericii ne îngăduie să enumerăm principalii factori de degradare care au condus la deteriorarea acestuia și au generat necesitatea executării unor ample lucrări de renovare. Degradările prezente la nivelul arhitecturii produc la rândul lor alte consecințe asupra picturilor murale interioare. Din păcate, în cazul acestui edificiu există o gamă foarte largă de factori de degradare iar efectele acestora sunt vizibile mai ales la interiorul bisericii în registrele situate în zona inferioară. Pentru a elimina sursele de producere a diferitelor forme de umiditate este important și modul în care se va rezolva problema trotuarului perimetral, ce materiale se vor utiliza și posibilitățile de colectare și dirijare a excesului de apă către un canal de colectare.

Dintre factorii principali de degradare putem enumera:

- umiditatea sub diversele ei forme; capilaritate, infiltrație sau condens;
- fluctuații ale valorilor de microclimat; temperatură și umiditate, variații de la zi la noapte a acestor parametri sau expunerea unor componente artistice la fenomene de îngheț sau dezgheț;
- natura materialelor constitutive utilizate în intervențiile anterioare prezentei analize de specialitate, este vorba despre repictări suprapuse executate cu ajutorul unor culori de tip ulei neconvenționale pe suporturi necorespunzătoare din punct de vedere tehnic;
- dezastre naturale, seisme, inundații, etc.
- intervenții specifice factorului uman, reparații, instalarea unor sisteme curente de întreținere, curent electric, agent termic, instalații de sonorizare sau de alt tip.

Umiditatea este unul dintre factorii esențiali care favorizează în general degradarea materialelor componente ale diverselor suporturi constituind în același timp mediul favorabil producerii unor fenomene de friabilizare mai ales în registrul inferior al pereților.

Nenumăratele deteriorări apărute de-a lungul timpului la nivelul sistemului de preluare a apelor pluviale au condus la creșterea umidității mai ales la partea inferioară a zidurilor vizibile fiind pe tot perimetrul bisericii, impunând intervenții mai mult sau mai puțin autorizate. Pentru remedierea acestei situații este necesară o analiză atentă a stării de conservare a acoperișului, a jgheburilor sau a burlanelor. Orice intervenție care se va executa în interiorul bisericii va fi compromisă dacă este posibilă infiltrarea apelor pluviale sau a apei rezultată din dezghețarea zăpezii.

La nivelul stratului suport sunt prezente fenomene de desprindere și burdușeli care sunt vizibile în vecinătatea rețelelor de fisuri. Este posibil ca acest fenomen să fie mult mai extins, doar o analiză acustică realizată în întreaga incintă va stabili care este întinderea acestuia.

2.1. INTERVENȚII ÎN TIMP ASUPRA EDIFICIULUI*

A. INTERVENȚII ASUPRA CLĂDIRII

1892 – 1895 – ctitorirea bisericii prin dărnicia pecuniară a enoriașilor;

Parohia sătească din Cartal s-a înființat în anul 1893, conform unui istoric parohial redactat de preotul Anton Popescu în anul 1927. Aceeași parohie deservea și satele Terzichioi și Capugiu. La momentul înființării, parohia a primit și zece hectare de pământ din partea Statului român pentru a fi folosit de către personalul bisericesc. Parohia Cartal a deservit doar satul eponim începând cu anul 1906, când celelalte sate s-au grupat sub alte entități parohiale.

1895 – execuția catapetesmei și a picturii originale;

Dintr-un memoriu al preotului Th. Iordache, aflăm că biserica se găsea, în anul 1936, într-o stare deplorabilă, necesitând reparații de urgență la acoperiș și la turle, la tencuielile exterioare, dar și alte lucrări de întreținere. Enoriașii au strâns sume importante de bani, fiind ajutați și de Prefectura Județului Constanța. Istoricul arhivei parohiale menționează și contribuția Preturei din Hârșova la reparația din anul 1937 a bisericii. Tot atunci s-a refăcut integral pictura interioară, dar și cea de pe icoanele mobile și de pe tâmplă, fiecare familie de enoriași contribuind pentru câte o icoană sau un registru.

Cutremurul din 1940 a afectat structural biserica. I s-au refăcut tencuielile prin umplerea cu mortar de ciment, atât la interior, cât și la exterior, dar și alte lucrări de întreținere. Tot atunci s-a finalizat construcția casei parohiale din curtea bisericii, începută în 1937, iar lăcașului de cult i s-a adăugat pridvorul de pe latura de vest. Mai cităm câteva reparații din istoricul parohial semnat de părintele Răileanu Aurel: „... în anul 1953 a fost reparată de către preotul Mitu Nicolae și episcopul Popa Grigore cu banii lor, amândoi cunoscând meseria zidăriei, fiind avariata de cutremurul din 1940. În anul 1966 s-a turnat brâu de beton de jur împrejur, pentru consolidare, meșteri fiind Pr. Mitu Nicolae, Popa Grigore, Pîrvu Ioan și alte 5 ajutoare date de C. A. P. Vultur, în muncă voluntară. Materialele necesare s-au procurat de Biserica”. Probabil că acest brâu la care face referire istoricul parohial este, de fapt, soclul bisericii.

1914 - Biserica a avut de la început jgheaburi, învelitoare de tablă și cele două turle. În vremea Primului Război Mondial este devastată de invazii și i se înstrăinează arhiva parohială. Soldații bulgari au furat și două din cele trei clopote ale bisericii, iar cel de-al treilea fusese ascuns de săteni.

1936 - Dintr-un memoriu al preotului Th. Iordache, aflăm că biserica se găsea, în anul 1936, într-o stare deplorabilă, necesitând reparații de urgență la acoperiș și la turle, la tencuielile exterioare, dar și alte lucrări de întreținere. Enoriașii au strâns sume importante de bani, fiind ajutați și de Prefectura Județului Constanța. Istoricul arhivei parohiale menționează și contribuția Preturei din Hârșova la reparația din anul 1937 a bisericii. Tot atunci s-a refăcut integral pictura interioară, dar și cea de pe icoanele mobile și de pe tâmplă, fiecare familie de enoriași contribuind pentru câte o icoană sau un registru.

1937 – reparații la biserică și refacerea stratului pictural parietal și a icoanelor din tâmplă; adăugarea pridvorului;

1940 - Cutremurul din 1940 a afectat structural biserica. I s-au refăcut tencuielile prin umplerea cu mortar de ciment, atât la interior, cât și la exterior, dar și alte lucrări de întreținere. Tot atunci s-a finalizat construcția casei parohiale din curtea bisericii, începută în 1937, iar lăcașului de cult i s-a adăugat pridvorul de pe latura de vest.

1953 – Mai cităm câteva reparații din istoricul parohial semnat de părintele Răileanu Aurel: „... în anul 1953 a fost reparată de către preotul Mitu Nicolae și episcopul Popa Grigore cu banii lor, amândoi cunoscând meseria zidăriei, fiind avariata de cutremurul din 1940. În anul 1966 s-a turnat brâu de beton de jur împrejur, pentru consolidare, meșteri fiind Pr. Mitu Nicolae, Popa Grigore, Pîrvu Ioan și alte 5 ajutoare date de C. A. P. Vultur, în muncă voluntară. Materialele necesare s-au procurat de Biserică”. Probabil că acest brâu la care face referire istoricul parohial este, de fapt, soclul bisericii.

1964 – 1966 – lucrări suplimentare pentru refacerea tencuielilor și a zidăriei, turnarea unui soclu din mortar de ciment de jur-împrejurul bisericii; refacerea locală a picturii interioare. Referitor la reparația din 1966, după datarea dosarelor devizelor din cadrul arhivei Arhiepiscopiei Tomisului, demersul a fost început în anul 1964. Devizul a fost întocmit de tehnicianul constructor Emanoil Laurențiu. Prevedea refacerea punctuală a tencuielilor, refacerea totală a zugrăvelilor și a unor picturi, zugrăvirea tâmplărilor și a mobilierului. Din acea perioadă datează și tiranții metalici. În 1967 încep lucrările de întreținere și la casa parohială;

2004 – se schimbă învelitoarea din tablă, se înlocuiește tâmplăria veche cu una nouă, din PVC; tot de atunci datează și noua pictură din naos și altar, realizată în tehnica ulei pe pânză.

*Date preluate din Studiul istorico-arhitectural, întocmit: Ist. Celina Gora, șef proiect: arh. Corneliu Ciobănașu

B. INTERVENȚII ASUPRA PICTURII MURALE

În urma cercetării vizuale, se pot stabili mai multe etape de decorare a interiorului de la biserica ”Sfinții Voievozi”:

Etapa I - 1895: din grafia inscripției de pe icoana Sfintei Cuvioasă Parascheva se poate stabili cu exactitate anul în care a fost realizată pictura bisericii, 1895: *”Oferită de Nedelcu Bazaieac soție sa Calina fiii Anghel. Anica, Constantin, 1895.”*

Pictura originală, realizată în 1895, se mai păstrează în altar pe pereții verticali, registrul Sfinților Ierarhi, ”Sf. Vasilie cel mare și Sf. Er. Grigorie”, ”Sf. Er. Ioan Gură de Aur” și Sf. Ap. Ștefanu” iar deasupra diaconiconului ”Sf. Er. Spiridon”, și scenele din zona proscomidiei ”Iisus în potir” și ”Jertfa lui Avraam”. De asemenea pictură originală se regăsește în zona naosului, în semicalotele absidelor laterale, scene precum „Călătoria lui Luca și Cleopa la Emaus”, pe semicalota sudică, „Vestirea Sf. Pr. Ilie de la înger pentru suirea sa la Cer” pe semicalota nordică.

În această etapă au fost realizate și panourile verticale din biserică precum și ornamentele de pe arce.

În partea stângă inferioară a ușii diaconești pe care este pictat Sfântul Ierarh Vasile, se află inscripția cu grafie originală de la 1895, în stilul celei reproduse la icoana Sfintei Paraschiva. În partea dreaptă se află inscripția din anul 1937 cu donatorii „împrospătării” picturii catapetesmei.

Etapa II - 1937, nu se poate cataloga ca și o etapă de decorare ci mai degrabă o intervenție peste pictura originală. S-a identificat doar o parte din semnătura enoriașilor donatori „Refăcut de...”, peste care s-a repictat cea a donatorilor originali „*Donat de C-tin Moroenu soție Marié cu fii lor*”.

Etapa III - 1988 a fost realizată pictura din calota turlei. Deoarece, din punct de vedere stilistic este asemănătoare cu icoana ce-i reprezintă pe Arhanghelii Mihail și Gavril de pe poarta de la intrare putem concluziona, din inscripție, datarea picturii. *”Donată în memoria părinților mei Petrea și Soltana Tânjală călători pe aceste meleaguri dobrogene fiu preot Marian Tânjală 20 Nov 1988 Vultur Constanța”*

Etapa IV - 2004 pictura pe pânză prinsă cu piuneze din altar, turlă și partea superioară a semicalotelor absidelor.

2.2. EXAMINARE TEHNOLOGICĂ

A. SISTEMUL CONSTRUCTIV*

Clădirea analizată este construită în plan triconc, cu absidele naosului și altarului semicirculare în interior și poligonale în exterior. Dimensiunile maxime ale gabaritului sunt de 24,05 m lungime și 12,83 m lățime în dreptul absidelor naosului. Regimul de înălțime este parter înalt, cu înălțimea liberă a pridvorului de 4,25 m. Cota maximă a turlei este de +14,20 m la pronaos și +14,54 m la cea de pe naos. Înălțimea maximă la coamă este de +7,94m.

Biserica este împărțită în pridvor închis, pronaos, naos și altar. Pridvorul (exonartex) are tavanul drept cu planșeu din structură de lemn. Intrarea în pridvor se face pe latura vestică, printr-o ușă din PVC și este flancată de două ferestre cu buiandrug arcuit. Din pridvor se trece în pronaos printr-o ușă de asemenea de PVC. În pronaos există local o supanță din lemn aferentă zonei de cor. Aceasta este realizată din grinzi și stâlpi din lemn.

Din pronaos se poate urca în cafas pe o scară de lemn amplasată pe latura de nord. Planșeul cafasului este realizat din grinzi de lemn și stă rezemat pe 4 stâlpi din lemn pe o latură, fiind încadrat de pereți pe celelalte 3.

Deasupra pronaosului și naosului se află câte o turlă octogonală zveltă, care se sprijină în exterior pe o bază pătrată. Turla de peste pronaos nu este vizibilă de la intrados, ea descărcând direct pe bolta din structură de lemn.

Sistemul structural este alcătuit din pereți din zidărie de cărămidă, și tencuială de var-nisip, pe fundații de piatră de râu. Acolo unde tencuielile sunt desprinse (figura 6), cărămizile din componența zidăriei măsoară 25 x 13 x 6,5 cm, prevăzută la partea superioară cu centuri din beton armat. Pereții de zidărie au grosimi variabile (de la 58-62 cm în zona pridvorului, între 82-85 cm în zona pronaosului și a naosului, iar la absidele laterale grosimea este de 75-80 cm). Bolțile existente sunt realizate cu structură din lemn. Infrastructura este realizată din fundații continue din zidărie de piatră cu liant de var nisip.

Pardoseala din zona de pridvor este de tip placă din beton armat cu finisaj din plăci ceramice, iar pardoseala din pronaos este de tip dușumea din lemn de stejar pe șipci din lemn de brad și un strat de nisip. Pardoseala originală se regăsește în zona de altar și în zona absidelor.

Biserica are două turle octogonale pe structură din lemn și finisate cu tablă coli la nivelul tamburilor și o combinație de tablă solzi și coli la nivelul coifurilor. Una este amplasată deasupra pronaosului și cealaltă deasupra naosului. Navei i-a fost adăugat un pridvor de mai mici dimensiuni pe latura de vest în perioada 1937 - 1940.

Toate golurile și accesele au pierdut tâmplăriile originale și au rame din PVC cu sticlă tip termopan.

Construcția are clasa de importanță II, categoria de importanță „C” și gradul de rezistență la foc IV.

Acoperișul este tip șarpantă din lemn care evidențiază volumetria navei, cu învelitoare din tablă zincată, având streășină prevăzută cu jgheaburi și burlane.

*Date preluate din MEMORIU DE STRUCTURĂ, Proiectant de specialitate: S.C. ELEMENT DESIGN S.R.L. și Studiul istorico-arhitectural întocmit de Ist. Celina Gora, șef proiect: arh. Corneliu Ciobănașu

Șarpanta este realizată din lemn ecarisat și învelitoare din tablă zincată. Turlele sunt realizate din structură de lemn ecarisat și placate la exterior cu tablă zincată. Șarpanta din lemn descarcă pe pereții structurali ai navei prin intermediul centurilor perimetrice de beton armat de la partea superioară a acestora și a grinzilor de lemn. Șarpanta de la nivelul turlelor reazemă pe structura din lemn a acestora.

Structura cafasului, a bolților navei și a turlelor este din lemn. În cafas, la racordul dintre peretele pridvor-pronaos și bolta navei se află o secțiune de formă patrulateră în câmpul scândurilor, prin care se face accesul în pod. La bazele romanatului pe care se sprijină bolta navei se află un tirant metalic transversal.

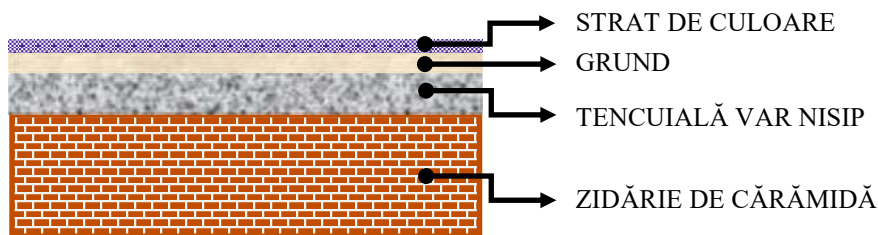
În pronaos scândurile bolții, zugrăvite cu albastru, se află în stare avansată de degradare, cedând sub greutatea acumulărilor de excremente de păsări și alte obiecte din pod.

B. TEHNICA DE EXECUȚIE A PICTURII MURALE

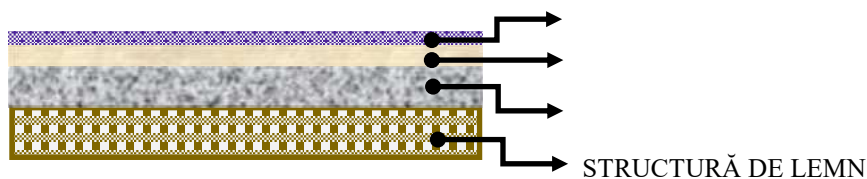
Pictura murală din Biserica ”Sfinții Voievozi” de la Vultur, a fost realizată în tehnica ulei pe un suport de mortar de var-nisip. Aceasta cuprinde scene iconografice și vopsitorii pe bolta de lemn a pronaosului și în partea inferioară a pereților.

În ceea ce privește stratigrafia picturii murale, primul strat este cel de mortar grosier, denumit *arriccio*, urmat de un grund pe bază de vopsea de ulei de culoare ocru, în vederea asigurării unui suport cât mai neted pentru stratul de culoare. Conform analizelor fizico-chimice stratul suport are o grosime de aproximativ 2-3 cm. și este compus din nisip și argilă. Raportul liant/agregat cca.1/3.

REPREZENTARE GRAFICĂ:

În această tehnică sunt decorați pereții verticali din naos, pronaos și altar.

În această tehnică sunt decorate cele două semicalote ale absidelor de nord și sud.

Stratul de culoare este realizat prin suprapuneri și alăturări, cu o paletă cromatică restrânsă. În urma unei examinări atente a fost posibilă stabilirea gamei cromatice folosită de către artist și din analizele fizico-chimice, reiese că pentru nuanțele de roșu și ocru s-a folosit alb de zinc cu oxizi de fier. Pictorii au mai utilizat albastru de prusia, verde, ocru, roșu. Această gamă se îmbogățește fie cu tonuri derivate din amestecuri cu alb și negru, fie prin diferențe de saturație. Culorile au fost aplicate cu pensula, în straturi variabile ca grosime, fiind vizibilă pensulația.

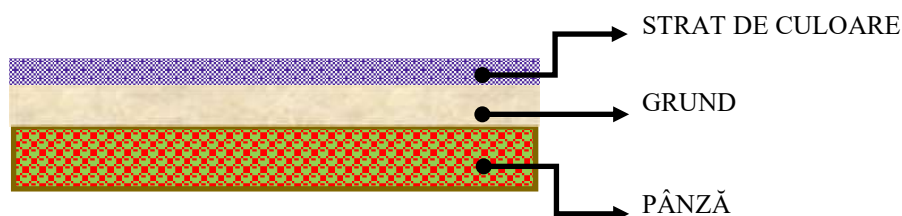
Din punct de vedere artistic, pictura originală prezintă o expresie stilistică de factură neobizantină care are un caracter unitar din punct de vedere tehnologic și iconografic.

Pictura este caracterizată de un program iconografic sumar cu reprezentările tradiționale în care predomină scenele descriptive, populate cu puține personaje, care sub penelul pictorului se înnoiesc de elemente proprii aduse de sensibilitatea artistică a acestuia.

Din punct de vedere iconografic se respectă desfășurare unui program clasic. Compozițiile sunt gândite a se înscrie în formele mari arhitectonice, supunându-se acestora nu concurând cu ele.

Din punct de vedere cromatic întreaga compoziție se caracterizează de un raport dominant rece cu accente calde bine plasate și gradate uniform pe marile compoziții.

Pictura a fost în mare parte refăcută urmărind datele oferite de pictura originală sau mai precis de ultimul strat pictural. Au fost identificate și intervenții care nu pot fi încadrate într-o anumită tehnică de execuție, sau s-au utilizat materiale nespecifice, iar modul de aplicare a condus la apariție unor fenomene de decoeziune din cauza viciilor de tehnică.

O altă tehnică abordată în decorarea pereților de la biserica *”Sfinții Voievozi”* de la Vultur, a fost realizată în tehnica ulei pe pânză. Pe aceste pânze, amplasate pe cele patru triunghiuri orizontale, pseudo-pendantivi, rezultate de la intersecția turlei cu cele două abside și respectiv spre altar și pronaos sunt pictați îngeri. Pânzele sunt prinse de suportul de lemn cu cuie.

Pictură în tehnica ulei pe pânză, de o factură mai recentă, se regăsește pe bolta altarului, pereții turlei și spațiile create dintre turlă și absidele laterale. Aceasta este realizată într-un stil realist, de o concepție și manieră plasate la periferia artei. Personajele sunt desenate disproporționat în modul cel mai evident, fiind exagerate toate elementele neesențiale în defavoarea bunului gust artistic.

2.3. STAREA DE CONSERVARE A CLĂDIRII

Asupra edificiului s-a intervenit de-a lungul timpului de mai multe ori cu scopul de a masca degradările apărute.

Socul este într-o stare avansată de degradare, mai ales pe latura de nord, unde prezintă atac biologic răspândit cu pierderi ample de material și intervenții improprii cu mortar de ciment. De jur împrejurul bisericii este turnat un trotuar din beton, fracturat și invadat de vegetație.

În partea superioară a fațadei vestice a pridvorului se observă fisuri în zidărie care se extind de la cornișă și până la golurile de fereastră, semn al tasărilor în sol. Deasupra intrării sunt pictați într-un medalion circular Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil.

Degradări la nivelul soclului: atac biologic

Degradări la nivelul soclului: intervenții necorespunzătoare, degradarea tencuielilor

Degradări la nivelul soclului: intervenții necorespunzătoare care maschează degradările

Degradări la nivelul soclului: intervenții necorespunzătoare

Fațada de vest, fisuri și lacune profunde

Intervenții la nivelul tencuielilor fațadelor

2.4. STAREA DE CONSERVARE A PICTURILOR MURALE

A. TEHNICA ULEI PE ZID

2.3.1. STAREA DE CONSERVARE A STRATULUI SUPORT (*arriccio*, *preparație*):

- **fisuri și crăpături:** au fost identificate în special în dreptul golurilor la partea superioară a deschiderilor ferestrelor. Acestea au fost cauzate de mișcările seismice ce au determinat modificări ale elementelor de tectonică a arhitecturii.

Naos, absidă, Sf. Gheorghe

Altar, Sf. Ierarh Spiridon

Fisuri profunde sunt vizibile și în pridvor pe peretele de est și la nivelul arcelor din naos.

-intervenții necorespunzătoare: sunt vizibile pe toată suprafața, zone care au fost afectate de umiditatea de capilaritate sau infiltrații și asupra cărora s-a intervenit de mai multe ori, neprofesionist, cu utilizarea unor materiale necorespunzătoare (ciment, chit acrilic, ipsos). Reparațiile sunt executate neglijent, depășesc câmpul lacunar sau sunt sub nivel;

Reparații realizate în zona dintre masa de zidărie a pereților verticali și structura de lemn a bolților absidelor

Degradarea stratului suport datorate umidității de capilaritate asociate cu fenomenul de cristalizare a sărurilor este vizibil pe tot perimetrul bisericii. Degradările existente la nivelul inferior au fost mascate în timp prin utilizarea diferitelor tipuri de materiale și ulterior, aplicarea unui strat de vopsea;

- lacune profunde ale stratului suport;

-lacune profunde până la nivelul zidăriei și lacună profundă chituită cu materiale necorespunzătoare, peste nivel și repictată.

-reparații realizate cu ocazia introducerii sistemului electric;

-amplasarea diferitelor obiecte pe suprafața pictată;

-amplasarea contorului pe peretele de nord al pridvorului și aplicarea de plăci de polistiren la nivelul tavanului;

2.3.2. STAREA DE CONSERVARE A STRATULUI DE CULOARE (culoare și vernis): Depuneri aderente de praf, fum, gudroane sunt prezente pe toată suprafața stratului de culoare- acumulări formate din fumul degajat ca urmare a arderii lumânărilor în timpul oficierei serviciilor religioase, dar și particulele ridicate în timpul curățeniei.

- depuneri slab aderente/neaderente de praf, fum gras provenit de la arderea lumânărilor în incinta bisericii, prezente pe toată suprafața picturii murale dar într-o cantitate mai redusă având în vedere recente intervenții;

- depuneri neaderente reprezentate în special de pânzele de păianjen, mai ales în zonele superioare, greu accesibile ale bisericii ;

- prezența sărurilor în zona inferioară a bisericii, explicabile fie prin utilizarea la intervențiile anterioare a ipsosului sau a unor mortare pe bază de ciment, fie prin existența lor în chiar compoziția materialelor originare puse în operă sau provenite din sol care, sub efectul prelungit al umidității de capilaritate, duc la degradarea și pierderea stratului suport împreună cu stratul de culoare;

Degradarea suferită în timp la sistemul de acoperire al bisericii a permis infiltrarea apelor pluviale și în același timp umectarea extradosurilor bolților și calotelor. Cantitatea mare de apă absorbită în structura de zidărie la partea inferioară și lemn la partea superioară a solubilizat și activat sărurile. Acestea s-au format în golurile create de desprinderi accentuându-le prin cristalizări repetate. Astfel se pot identifica următoarele forme de degradare:

- desprinderi ale marginilor lacunelor datorate umidității din structura peretelui;
- desprindere a tencuiei cu strat pictural;
- desprinderi sub formă de “pantă de acoperiș” datorate umidității din structura peretelui;
- exfolieri ale stratului de culoare care au apărut în timp, sub acțiunea factorilor de degradare.

Prin pierderea aderenței stratului de culoare la suport s-au produs mai întâi desprinderi, apoi fisuri, exfolieri și într-un final lacune. O altă cauză posibilă este reprezentată de șocurile mecanice.

Lacunele sunt de dimensiuni și profunzimi variate: superficiale ale stratului de culoare, lacune ale stratului de culoare până la nivelul preparației, lacune ale stratului de culoare împreună cu preparația.

Datorită stratului greu penetrabil al picturii în ulei, într-o primă fază se formează criptoflorescențe, producând desprinderi oarbe ale stratului pictural și apoi lacune, materialele își pierd coezivitatea, devin friabile și se formează lacune, iar la nivelul stratului pictural se produc alterări cromatice.

Repictările se regăsesc pe toată suprafața, menite să ascundă efectele infiltrațiilor sau alte reparații ale fisurilor și lacunelor. Și acestea sunt abuzive și nu respectă limitele lacunelor sau particularitățile originalului. Unele dintre ele au fost suprapuse aleatoriu pe original în tușe grosolane, probabil cu intenția de a acoperi uzurile stratului pictural original, nefiind justificate de alte forme de degradare sau reparații locale.

Aceste intervenții sunt inestetice deoarece de cele mai multe ori sunt peste nivel, au altă textură și tonalitate sau culoare față de original.

Starea generală de conservare a picturilor murale este afectată în mare parte de nenumăratele intervenții cromatice suprapuse, repictări sau alt tip de picturi executate peste alte straturi picturale. În acest sens toate încăperile bisericii prezintă acest fenomen de repictare masivă. Straturile de pictură în ulei sunt din perioade diferite, greu de precizat întinderea acestora, modul în care au fost executate sau materialele utilizate. Faptul că s-au suprapus mai multe straturi picturale executate în aceeași tehnică picturală a condus la apariția unor fenomene de desprindere între straturi destul de grave. Unele dintre aceste straturi au devenit atât de dure încât este aproape imposibil să le îndepărtezi fără să degradezi stratul peste care a fost aplicat.

După ce va fi instalată schela în toate încăperile va fi necesară evaluarea tuturor suprafețelor pentru a fi posibilă luarea unei decizii legate de îndepărtarea anumitor suprafețe cu pictură murală deteriorată.

Imaginea de ansamblu a picturii murale interioare este denaturată de folosirea excesivă a culorii roșu, vopsea pe bază de ulei care a fost folosită în vederea mascării anumitor degradări, reparații sau ”înviorări” a feșelor ce încadrează scenele.

Depuneri aderente pe suprafața picturii originale în calota absidei naosului

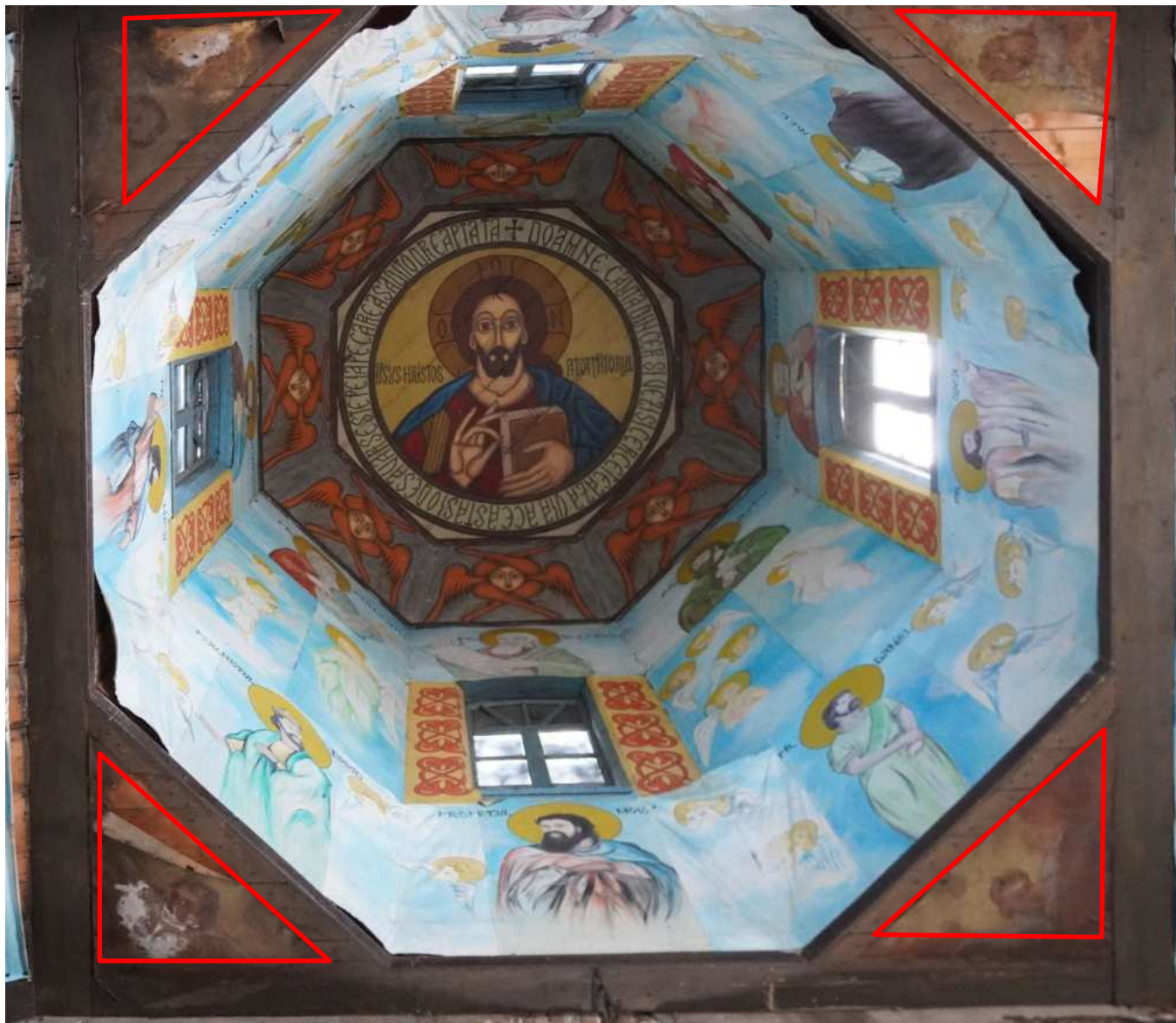

Lacune și uzuri ale peliculei de culoare originale

B. TEHNICA ULEI PE PÂNZĂ

Pe cele patru triunghiuri, pseudo-pendantivi rezultați din intersecția turlei cu absidele laterale au fost amplasate patru pânze pe care sunt pictați îngerii. Din punct de vedere stilistic se poate spune că acestea sunt originale.

FACTORI DE DEGRADARE:

- **deficiențelor existente la sistemul de acoperire**, acestea au suferit numeroase degradări: deformări ale pânzelor, desprinderi de suportul constituit din scânduri;
- condensul** favorizează fenomenul de ancrasare a murdăriei pe suprafața pânzei. Această extrem de fină umezire funcționează ca un liant făcând să adere la suprafață și apoi să se ancraseze întreaga gamă de particule macro și microscopice.
- infiltrațiile** prin învelitoarea degradată a acoperișului a umezit porțiuni corespunzătoare ale extradosurilor bolților, și au contribuit la degradarea picturilor. Hidratarea excesivă a fibrelor vegetale și a lianților organici a produs o creștere în volum a acestora care, alternată repetat cu contractarea, a sporit tensiunea necesară desprinderilor dintre straturi provocând lacune la nivelul stratului de culoare.

-umiditatea: Stratul de culoare se prezintă sub forma unei pelicule grase care nu îngăduie trecerea vaporilor de apă, permițând astfel ca moleculele de apă să stagneze în staturile higroscopice ale suportului format din pânză și grund, și să le hidrateze excesiv. În zonele afectate de umiditate și de creștere a volumului stratului de grund s-au produs crăpături și desprinderi ale stratului de culoare;

-poluarea atmosferică: aderența depunerilor de murdărie ancrasate mai mult sau mai puțin, depinde de condițiile atmosferice (poluarea aerului, UR, T, natura și viteza curenților de aer) de compoziția chimică a aerosolilor, de forma și dimensiunea particulelor și de materia picturală (rugozitate, plasticitate, conductibilitate electrică și termică);

-depunerile de praf și fum: praful se adună în depozite și, datorită unui fenomen de legătură, de adezivitate, se creează „o pâslă”, microscopică, care prin adiționări repetate, a devenit dură și aderentă. Aderența depinde de dimensiunea particulelor și structura suprafeței picturale;

-fumul de lumânări a provocat depozite grase, lipicioase, de hidrocarburi cu greutate moleculară ridicată. Aceste gudroane vor contribui la ranforsarea legăturilor de adezivitate, a depunerilor de praf și murdărie.

-gradul de îngălbenire este determinat de umezeala aerului. Îngălbenirea este legată de timp și este un simptom care însoțește procesul de uscare.

-factorul uman care a contribuit la starea de conservare actuală, prin lipsa unei atitudini corespunzătoare pentru menținerea în parametri normali a factorilor de conservare, absența inițiativei pentru remedierea unor elemente de protecție a clădirii și, nu în ultimul rând, intervențiile necorespunzătoare efectuate de persoane nepregătite, au condus la deteriorarea excesivă a monumentului.

Datorită regimului de înălțime, nu s-a putut evalua cu exactitate starea de conservare a picturilor realizate pe pânză, informații privind starea de conservare a suportului precum și alte forme de degradare se vor constata în momentul ridicării schelei.

Cele patru picturi de la baza turlei prezintă deformări ale pânzei, desprinderi de suportul pe care au fost aplicate, degradări ale vernis-ului, depuneri slab aderente de praf, pânze de păianjen și fum, depuneri aderente înglobate în pelicula de vernis îmbătrânit, lacune și uzuri ale peliculei de culoare produse de acțiunea umidității. Suprafața prezintă un strat de protecție brunizat ce împiedică receptarea corectă a imaginii. Pelicula de culoare prezintă un anumit grad de uzură, ceea ce poate fi rezultatul pierderii calității pigmentilor sub acțiunea factorilor de microclimat.

Picturile realizate pe pânză din altar prezintă grave erori compoziționale, anatomice, iconografice, cromatice și acoperă întreaga suprafață a calotei altarului. Suprafața prezintă depuneri slab aderente, aglomerări de praf și fum și depuneri aderente.

Vernis-ul final este îngălbenit și nu a fost aplicat uniform. Se observă diferențe de strălucire în aplicarea stratului protector, diferențe de tonalități în același plan compozițional, desprinderi la nivelul îmbinărilor fragmentelor de pânză.

Naos, absidă nord și sud, intervenții realizate într-o manieră neprofesionistă

Desprinderi ale marginilor pânzelor de perete

Diferențe de tonalitate și strălucire în același plan compozițional

Desprinderi ample ale fragmentelor de pânză la baza turlei

Desprinderi și deformări ale pânzei de la baza turlei

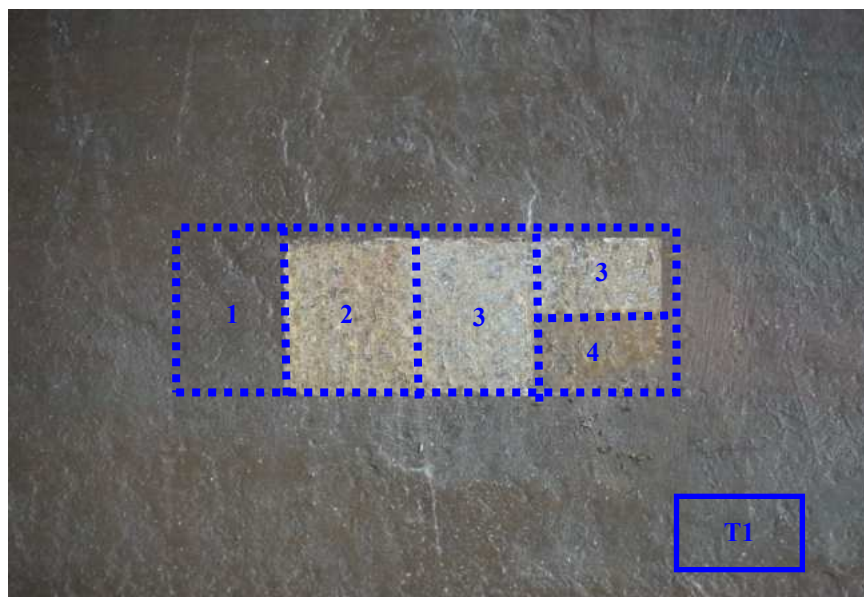
Reprezentări ale îngerilor lipsite de criterii plastice sau iconografice

Conca altarului, intervenții realizate într-o manieră neprofesionistă

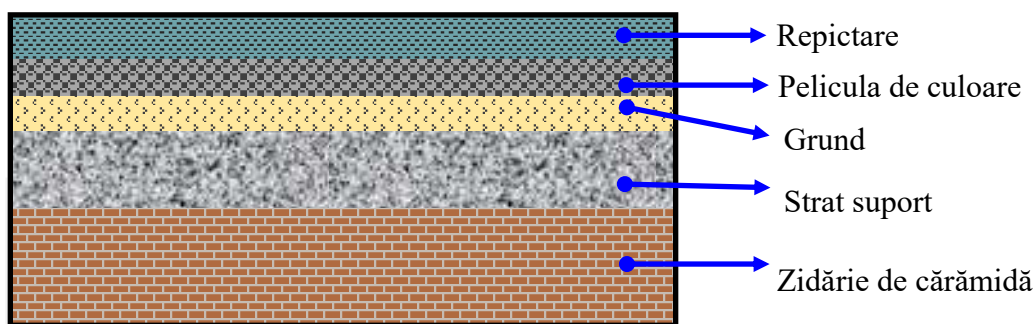
3. CERCETARE STRATIGRAFICĂ ȘI TESTE DE CURĂȚARE

SONDAJ STRATIGRAFIC 1

1. Fază inițială;
2. Grund;
3. Tencuială var nisip;
4. Strat de culoare original.

REPREZENTARE GRAFICĂ

Localizare: Naos, absidă sud, Sf. Gheorghe, teren brun;

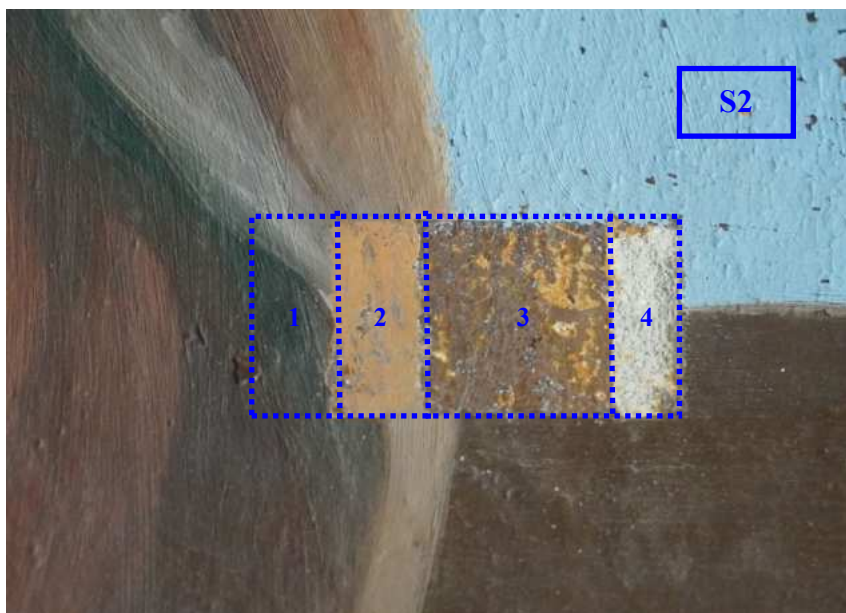
Starea de conservare: Suprafața prezintă depuneri aderente și repictări. Stratul de pictură original prezintă depuneri aderente și eroziuni.

Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorul original. Straturile au fost îndepărtate mecanic cu ajutorul bisturiului.

Observații: Repictările au respectat cromatică originală.

3. CERCETARE STRATIGRAFICĂ

SONDAJ STRATIGRAFIC nr. 2

Localizare: Naos, absidă sud, Sf. Gheorghe, teren brun și veșmânt;

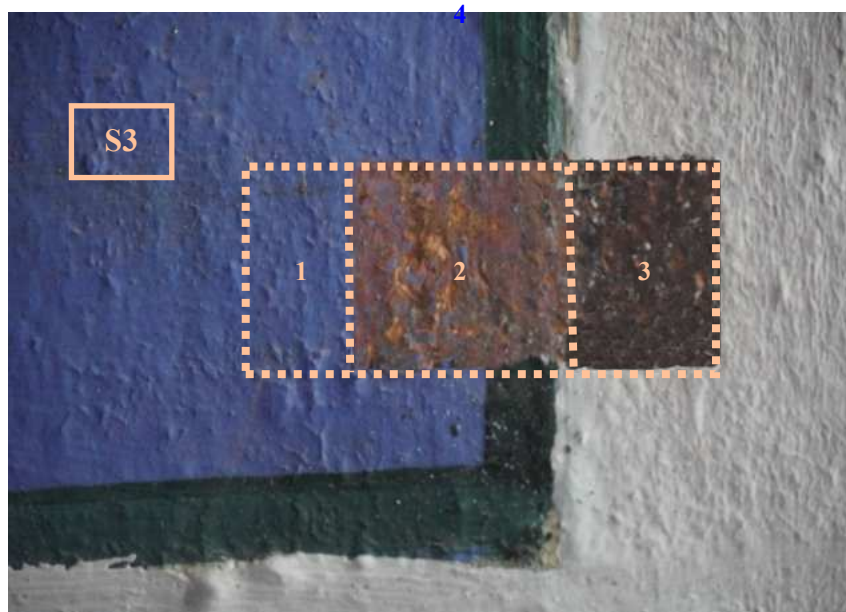
Starea de conservare: Suprafața prezintă depuneri aderente și repictări . Stratul de pictură original prezintă depuneri aderente și eroziuni.

Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorul original. Straturile au fost îndepărtate mecanic cu ajutorul bisturiului.

Pentru straturile de repictări sau vopsitorii în ulei s-a folosit o soluție de white spirit, acetonă 10% și amoniac 5%, soluțiile fiind menținute la perete cu ajutorul compreselor cu timpi scurți de acțiune (10-15min.). Metodele fizico-chimice de îndepărtare a straturilor de repictări au fost alternate cu mijloace mecanice. Se observă o succesiune de straturi de culoare, ocru și brun, aplicate pe un strat suport din var-nisip.

Observații: Repictările nu au respectat desenul și cromatica originale. S-a pus în evidență decorația inițială.

SONDAJ STRATIGRAFIC nr. 3

Localizare: Naos, absidă sud, Sf. Gheorghe și Dimitrie , partea inferioară a scenei

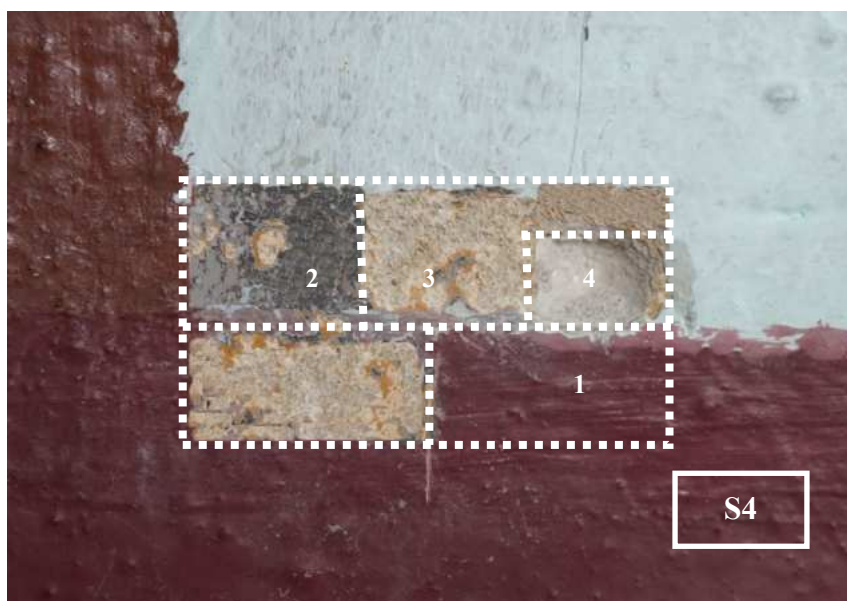
Starea de conservare: Suprafața prezintă depuneri aderente și repictări . Scena a fost încadrată de o repictare perimetrală , realizată în tonuri de albastru , alb, verde, sub forma unor chenare de diferite dimensiuni. Stratul de repictare este aplicat inegal, fiind o zugrăveală simplă, lipsită de calități artistice. Stratul de pictură original prezintă depuneri aderente și eroziuni ale peliculei de culoare.

Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorația inițială .

Straturile au fost îndepărtate mecanic cu ajutorul bisturiului.

Se observă o succesiune de straturi alb, verde, negru, albastru, aplicate pe un strat suport din var-nisip.

Observații: Ramele scenelor au fost repictate fără a se respecta desenul și cromatică originale. Prin îndepărtarea repictărilor realizate cu alb și verde și albastru, s-a pus în evidență decorația inițială realizată în diferite tonuri de brun.

SONDAJ STRATIGRAFIC nr. 4

Localizare: Naos, absidă sud, Sf. Gheorghe și Dimitrie , partea inferioară a scenei , ancadrament roșu

Starea de conservare: Scena a fost încadrată de o repictare perimetrală realizată cu un strat pe culoare roșu. Intervenția realizată în culori de ulei este suprapusă primei repictări și realizată într-un strat consistent, lucios și aplicat inegal.

Stratul de pictură original prezintă depuneri aderente, lacune și uzuri ale peliculei de culoare.

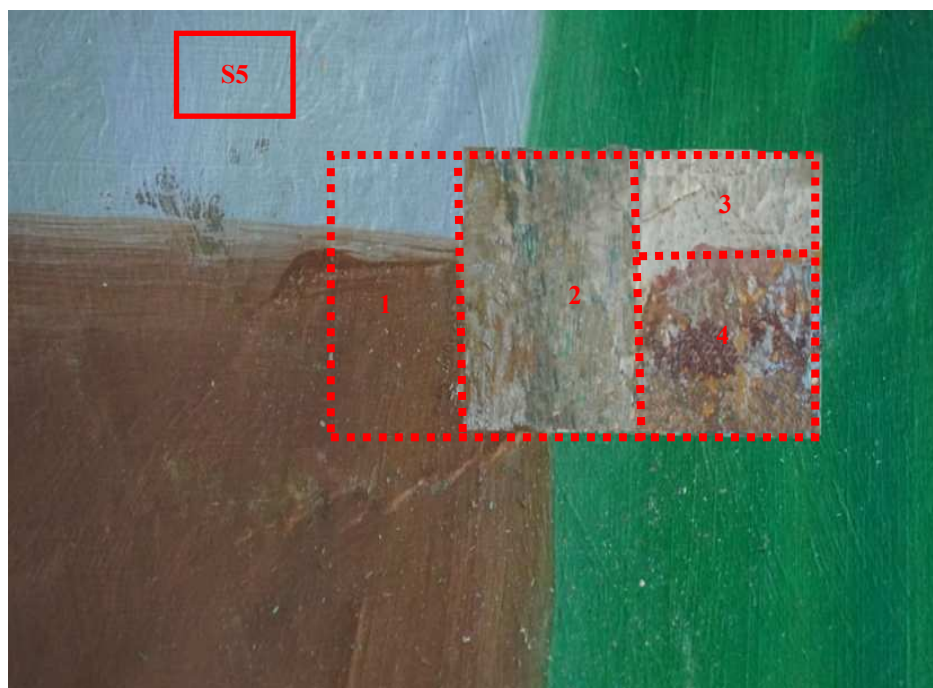
Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorația inițială .

Straturile au fost îndepărtate mecanic cu ajutorul bisturiului.

Se observă tonuri de ocru și brun aplicate pe un strat suport din var și nisip.

Observații: S-a pus în evidență decorația inițială. Chenarele care încadrează scena nu au nici o legătură cu tehnica de execuție sau gama cromatică originală.

SONDAJ STRATIGRAFIC nr. 5

Localizare: Naos, absidă sud, Sf. Muceniță Ecaterina, zona veșmânt verde, fond brun– albastru ceruleum

Starea de conservare: Scena reprezentării Sf. Mc. Ecaterina prezintă un strat consistent de repictări vizibil pe toată suprafața picturală. Repictarea este realizată într-o manieră lipsită de criterii plastice. Stratul de pictură original pus în evidență în urma testului de curățare prezintă depuneri aderente, lacune și uzuri ale peliculei de culoare.

Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorația inițială, prin intervenții fizico-chimice și mecanice. Se observă tonuri de ocru , brun și gri.

Observații: S-a pus în evidență decorația inițială a scenei. Repictările acoperă pictura originală în totalitate, iar intervenția nu are nici o legătură cu tehnica de execuție sau gama cromatică originală.

SONDAJ STRATIGRAFIC nr. 6 și nr.7

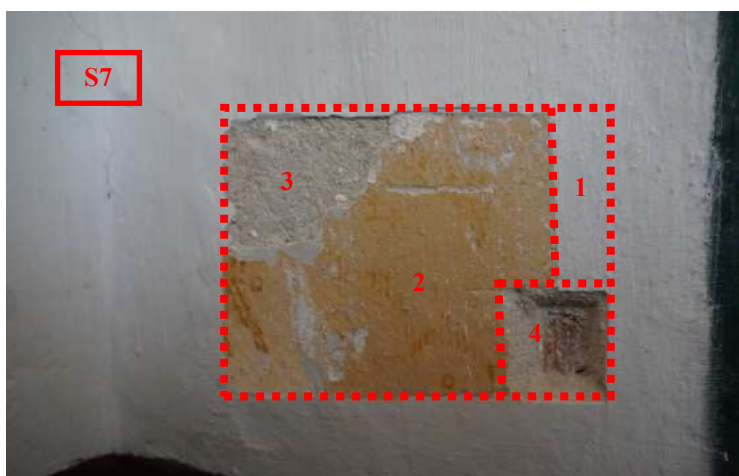

Localizare: Naos, absidă , Sf. Mc. Dimitrie și Antonie, partea inferioară a scenei

Starea de conservare: Scena reprezentării Sf. Mc. Dimitrie și Antonie prezintă repictări masive vizibile pe toată suprafața picturală. Scena a fost încadrată de chenare realizate cu negru și strat metalizat argintiu. Stratul de culoare original prezintă depuneri aderente și eroziuni.

Metodologia aplicată: Sondajul a fost realizat cu scopul de a pune în evidență succesiunea straturilor de intervenție și decorația inițială. Straturile de repictări sau vopsitorii în ulei s-au îndepărtat mecanic, prin intermediul bisturiului cu lamă mobilă.

Observații: Repictările nu au respectat desenul și cromatica originală. S-a pus în evidență o inscripție, o reprezentare grafică realizată cu alb pe un fond brun.

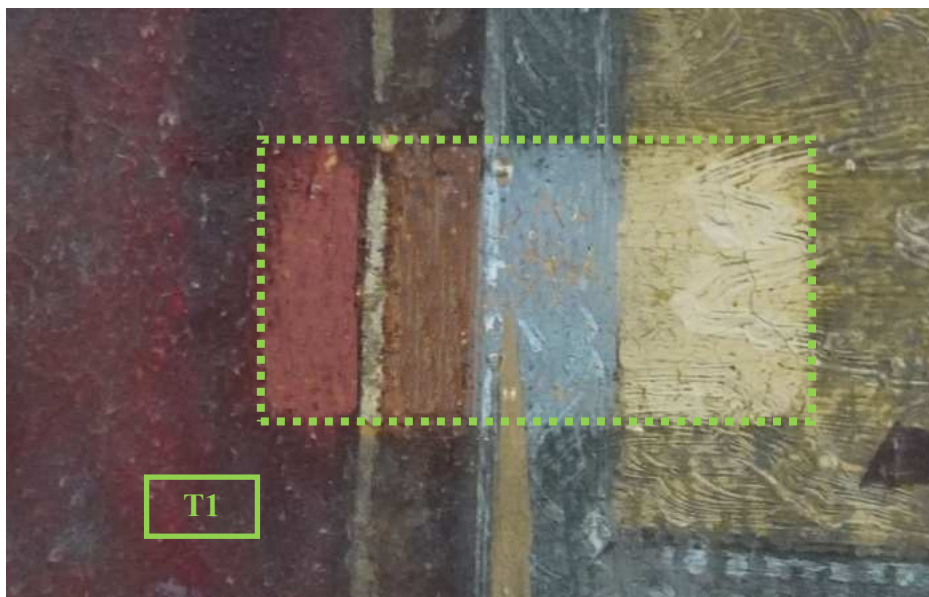

Localizare: Sondajul a fost realizat în naos, în partea inferioară a peretelui.

Starea de conservare: Suprafața este acoperită cu diferite straturi de zugrăveli provenite din acțiunile de renovare anterioare

Metodologia aplicată: Îndepărtarea straturilor de zugrăveli s-a făcut mecanic, prin intermediul bisturiului.

Observații: Sondajul a evidențiat policromia originală a pereților, un strat de culoare ocru aplicat pe un strat de grund. Este vizibil stratul de tencuială pe bază de var-nisip, aplicat direct peste zidăria din cărămidă.

TEST DE CURĂȚARE nr.1

Localizare: Altar, Sf. Ierarhi Vasile cel Mare și Grigorie , veșmânt și fond

Starea de conservare: Scena reprezentării Sf. Mc. Vasile și Grigorie nu prezintă repictări pe zona pe care s-a realizat testul, dar este vizibil un strat consistent de depuneri aderente și neaderente și un strat de vernis îmbătrânit și neuniform ce denaturează aspectul estetic și lizibilitatea imaginii. Modificarea tonalității inițiale influențează inevitabil armonia cromatică originală.

Metodologia aplicată: Testul de curățare a fost realizat cu scopul de a stabili metodologia de intervenție, într-o zonă bine conservată, care nu prezenta desprinderi ale peliculei de culoare. Pentru îndepărtarea depunerilor aderente și subțierea stratului de vernis îmbătrânit s-a folosit un amestec de white spirit 60%, alcool etilic absolut 20%, terebentină 20% și 1-2 picături de amoniac. Metoda de efectuare a testului de curățare s-a făcut prin frotarea unui tampon de vată îmbibat în soluția de curățare.

Observații: Rezultatul testului de curățare este satisfăcător, s-a pus în evidență gama cromatică originală .

4. PROPUNERI DE CONSERVARE - RESTAURARE

4.1. LUCRĂRI PROPUSE LA NIVELUL ARHITECTURII

Biserica din satul Vulturii a fost clasată la începutul anilor '90, cu considerație asupra vechimii ei de aproximativ 100 de ani, la momentul respectiv. A fost și reprezintă în continuare oglinda comunității pe care o deservește, trecând printr-o serie de reparații executate prin avântul gospodăresc al preoților parohi și al enoriașilor. Un simbol al unității comunitare până în zilele noastre, biserica a fost perpetuu modernizată și îngrijită pentru a se adapta la standardele credincioșilor, însă parte din valoarea ei istorică s-a pierdut prin înlocuirea tâmplărilor și prin acoperirea parțială a stratului pictural original cu unul de factură contemporană.

Edificiul are nevoie de restaurare pentru a i se remedia o serie de neajunsuri structurale, cu precădere la pridvor, care prezintă fisuri ce necesită rețeseri în zidărie. În general, suprafața exterioară a bisericii cere, la rândul ei, refacerea tencuielilor și finisajelor, refacerea soclului și a trotuarului din jurul bisericii și îndepărtarea vegetației invazive de pe latura de sud, respectiv efectuarea unui studiu geofizic pentru a determina cauzele tasărilor care au dus la fisurile de pe fațada pridvorului. La interior, tavanul fals al pridvorului prezintă desprinderi la nivelul plăcilor de gips-carton și necesită reparații. Bolta de lemn a navei este fragilizată, iar podul este sălaș pentru păsări. O parte din pictura originală ar putea fi, în primul rând recuperată, apoi consolidată, mai ales la nivelul catapetesmei și a pânzelor cu îngeri din zona de racord a turlei naosului cu absidiiolele. Se recomandă și îndepărtarea picturii de factură contemporană de pe intradosul turlei naosului și din celelalte câmpuri unde aceste pânze au fost fixate.

Pardoseala din gresie din pridvor va fi înlocuită cu una din dale de piatră, în timp ce pardoseala din dușumea din restul bisericii va fi revizuită, se vor face reparații punctuale, se vor verifica riglele suport, iar la final va fi protejată cu o lazură cerată.

La turla din lemn de peste transept se vor executa reparații prin înlocuirea elementelor degradate, iar lambriul exterior bătut caplama se va recondiționa și va rămâne vizibil.

Tavanul casetat din gips carton, din pridvorul închis, va fi înlocuit cu un tavan casetat din lemn.

Tâmplăria de PVC va fi înlocuită cu una de lemn cu geam dublu termoizolant, apropiată ca desen de cea a turlelor, conform fotografiilor de epocă.

Soclul de piatră va fi rostuit și va rămâne vizibil.

În cadrul lucrărilor de restaurare nu se vor utiliza materiale incompatibile cu monumentul. În vederea protejării picturii murale, la faza proiect tehnic se va întocmi de către un restaurator atestat un studiu privind aceste componente artistice, care va oferi și măsuri de protecție a picturii pe timpul lucrărilor de intervenție structurală.

4.2. OPERAȚIUNI LA NIVELUL STRATULUI SUPORT

- **Îndepărtarea mortarelor provenite din acțiuni de renovare anterioare:** Zonele inferioare ale ansamblului prezintă diferite reparații realizate necorespunzător. Se observă reparații peste nivel, mortare cu texturi și compoziții diferite aplicate în momentul introducerii unor sisteme noi de instalații.

Îndepărtarea mortarelor aplicate în intervențiile anterioare de renovare se va face prin mijloace mecanice, cu ajutorul bisturiilor, dălților și ciocanelor. Metodele uscate se vor alterna cu cele umede, cu scopul de a micșora rezistența mecanică a mortarelor;

- **Îndepărtarea prin mijloace mecanice a corpurilor străine:** Corpurile străine de suprafețele murale (cuie, cabluri, dibluri, panouri de polistiren, țevi și doze provenite de la instalații electrice nefuncționale se vor îndepărta). În cazul în care anumite obiecte străbat câmpul pictural, operațiunea de îndepărtare a acestora se va face cu grijă, pentru a nu periclita starea de conservare a suportului și a stratului de culoare;

- **Curățarea lacunelor și a fisurilor din câmpul zonelor ce nu prezintă decorație pictată:** Operațiunea este premergătoare realizării chituirii, aplicării mortarelor pe lacune de diferite dimensiuni și se va realiza cu bisturie, spatule, periforme, pensule, dălți de diferite dimensiuni.

- **Chituirea lacunelor/ fisurilor:** Lacunele profunde ale stratului suport se vor chitui cu un mortar compus din o parte var hidratat, două părți nisip de granulație medie, o parte argilă de granulație fină. Compoziția mortarului utilizat va fi cât mai apropiată de cea a mortarului original, iar straturile se vor aplica succesiv, cu scopul de a asigura o bună aderență la stratul suport. Având în vedere tehnica de execuție a picturii murale, ultimul strat va fi realizat dintr-un grund pe bază de ulei, cu scopul ca intervenția cromatică pe care lacuna o va primi să aibă aceeași textură ca pictura originală.

- **Izolarea chituirilor:** Chituirile la nivel se vor izola cu amestecuri de White Spirit și ulei de in pentru început, apoi se vor aplica straturi subțiri de culori de ulei, prin reproducerea tonului de bază din vecinătatea zonei lacunare.

- **Consolidarea prin injectare a desprinderilor stratului suport (*arriccio*, *intonaco*):** Operațiunea este precedată de examinări acustice pentru identificarea fisurilor și a desprinderilor, dar și de chituirea lacunelor de mici și mari dimensiuni și a fisurilor.

Consolidarea prin injectare a straturilor suport desprinse de zidărie sau între *intonaco* și *arriccio*, se va face în mai multe etape, individual pentru fiecare desprindere dintre straturile de preparare și suportul de zid. Se recomandă folosirea consolidanților minerali.

Pentru suprafețele verticale unde se va folosi PLM-A cu o greutate specifică mai mare ca PLM AL, de 1,1,kg/dm³.

Chituirea punctelor de injectare. După încheierea procesului de consolidare se îndepărtează acele de seringă iar orificiile rămase goale se obturează prin chituire cu mortare de var-nisip.

4.3. OPERAȚIUNI LA NIVELUL STRATULUI DE CULOARE

A. PICTURĂ REALIZATĂ ÎN TEHNICA ULEI PE ZID

● **Consolidarea peliculei de culoare:** Operațiunea de consolidare a peliculei de culoare se va face în zonele ce prezintă exfolieri ale stratului de culoare original, cu scopul de a reface coeziunea între stratul pictural desprins și suport. Pentru consolidarea stratului de culoare se va folosi emulsie acrilică, Acryl 33, 10%. Consolidantului se va aplica prin injectare cu ajutorul seringii hipodermice, iar suprafața se va presa cu spatula sau roțița presoare printr-o folie Melinex. Îndepărtarea surplusului de consolidant se face prin intermediul unui tampon de vată îmbibat în apă. Exfolieri ale peliculei de culoare au fost observate în zona registrului Sf. Ierarhi din altar, acolo unde se mai păstrează pictura originală.

Curățarea depunerilor neaderente: Operațiunea de îndepărtare a depunerilor neaderente se referă la îndepărtarea diferitelor tipuri de depuneri ușoare de praf și fum, depuneri organice de pânze de păianjen. Operațiunea se va realiza prin mijloace mecanice, prin intermediul pensulelor cu păr moale.

Curățarea depunerilor aderente: se va folosi o soluție formată dintr-un detergent anionic Brij 35, Tween 20 (substanță tensioactivă), citrat de amoniu și white spirite.

Îndepărtarea repictărilor: Unul din cei mai gravi factori de degradare a acestui ansamblu este reprezentat de repictările masive care au avut loc în diferite etape istorice. Se vor îndepărta și repictările din pronaos și naos, vizibile la nivelul scenelor amplasate pe laturile de nord și sud.

Pentru îndepărtarea repictărilor din pronaos și naos se vor folosi amestecurile de solvenți testate în timpul realizării sondajelor stratigrafice și a testelor de curățare, white spirit, acetonă și 1-2 picături de amoniac. Amestecul de solvenți se va aplica direct pe suprafața picturală prin intermediul unor comprese și se va menține în funcție de timpul de activare necesar și de tehnica în care a fost aplicată culoarea (glasiuri sau împăstări). Mijloacele de îndepărtare fizico-chimice se vor alterna cu mijloace mecanice.

Pentru straturile mai groase se poate folosi un amestec de acetat de etil, ciclohexan, acetonă, carbopol ultrez 21 cu rol de îngroșare, apă.

● **Subțierea și îndepărtarea vernis-ului îmbătrânit:** Operațiunea de îndepărtare a depunerilor aderente și a vernis-ului îmbătrânit se efectuează prin acțiune directă asupra stratului de culoare în zonele unde există strat de culoare original (registrul Sfinților Ierarhi din absida altarului și scenele din semicalotele absidelor naosului).

Concentrația solvenților în amestec variază în funcție de grosimea stratului ce urmează a fi îndepărtat. Se vor folosi amestecurile de solvenți utilizate în timpul testelor de curățare (white spirit, alcool etilic, terebentină , 1-2 picături de amoniac.)

Pentru subțierea vernis-ului îmbătrânit se mai pot folosi amestecuri de butil-acetat, alcool izopropilic, carbopol ultrez și ethomeen C-25 (pentru îngroșarea solvenților polari) cu timp de acțiune 2-3min. Reziduurile se îndepărtează cu esență de petrol și alcool izopropilic.

● **Prezentarea estetică:** operațiunea are rolul de a reface unitatea ansamblului. Având în vedere faptul că pictura originală a fost realizată în culori de ulei, se vor folosi culori similare cu cele utilizate în tehnica de execuție inițială.

Operațiunea de integrare cromatică este necesară pentru retragerea optică a lacunelor din câmpul pictural, în vederea restabilirii unității ansamblului compozițional. Integrarea cromatică se va face prin intermediul culorilor de ulei sau culorilor de retuș, după operațiunea de izolare a stratului de culoare original prin intermediul unui vernis de retuș. Se vor folosi vernis-uri de retuș speciale pentru pictura în ulei.

- **Integrarea uzurilor stratului pictural:** Uzurile stratului pictural sunt reprezentate de mici abraziuni ale peliculei care afectează continuitatea. Tratarea uzurilor se va realiza prin aplicarea unor glasiuri realizate din culori de ulei degresate și vernis de retuș;
 - **Integrarea lacunelor din câmpul pictural:** lacunele chituite din câmpul pictural se vor izola cu vernis intermediar și se vor integra în tehnica retușului imitativ. Se vor folosi culori de ulei degresate și vernis de retuș, terebentină;
 - **Vernisarea finală:** Operațiunea de vernisare are rolul de a proteja pelicula de culoare în fața agenților atmosferici. Protecția finală a stratului pictural are loc la cel puțin 14 zile de la încheierea integrărilor cromatice. Vernis-ul se va aplica cu pensule moi, în strat subțire și se vor folosi produse pe bază de rășină alifatică - Regal Varnish (Regalrez 1094);
 - **Tratament de biocidare preventivă:** Pentru a stopa o eventuala dezvoltare a unor formațiuni biologice pe suprafețele decorate se vor efectua tratamente cu un amestec de biocizi cu spectru larg de acțiune. Principiul activ al biocidului este pe bază de sărurile cuaternare de amoniu și se poate folosi în soluții cu solvenți organici atât polari (cum ar fi acetații) cât și nepolari (white spirit), în concentrație de 3-5%.
- Aplicarea soluției poate fi făcută prin pensulare sau prin pulverizare în cazul în care trebuie să pătrundă în spatele unor desprinderi.

B. PICTURĂ REALIZATĂ ÎN TEHNICA ULEI PE PÂNZĂ

Conservarea și restaurarea picturilor realizate pe pânză amplasate la zona superioară, pe pseudo-pendantivi.

- **Aplicarea unui facing de protecție:** Pentru protecția stratului de culoare în timpul operațiunilor de conservare-restaurare se va aplica un facing de protecție constituit din benzi de hârtie japoneză și hârtie pelur. Aplicarea benzilor de hârtie se va face cu o soluție slabă de clei, 2%.

- **Extragerea pânzelor și dublarea acestora:**

- pânzele se vor desprinde cu grijă pentru a nu contribui la degradarea suplimentară a acestora;

- curățarea verso-ului se va realiza mecanic, cu ajutorul bisturiului, în sensul fibrelor, cu scopul de a se crea o aderență mai bună cu pânza de dublare;

- tensionarea pânzei cu ajutorul unor benzi de hârtie de calc înțeleite pe o suprafață plană în vederea reducerii deformărilor;

- dublarea propriu-zisă: se va folosi o pânză cât mai asemănătoare cu cea originală care să fie mai mare cu 2-3 cm. Pentru dublarea pânzelor se va folosi un adeziv pe bază de dispersie apoasă nonionică de etilvinil acetat emulsionat Beva Original formula D-8-S. Aderența dintre cele două pânze se va face prin presare la cald și se vor ține sub greutate pentru cel puțin 24 de ore.

- îndepărtarea facing-ului de protecție se va face prin aplicarea de comprese umede cu aport scăzut de umiditate care vor ajuta la trecerea în stare de gel a adezivului. După trecerea în stare de gel a adezivului fragmentele de facing se vor putea îndepărta fără a exista pericolul strapării peliculei de culoare. Facingul de protecție se va îndepărta progresiv, operațiunea fiind însoțită și de utilizarea mijloacelor mecanice (bisturiu cu lamă mobilă), cu scopul de a îndepărta treptat aglomerările de vernis.

- **Tratarea suportului din lemn al pânzelor:** Depunerile slab aderente de pe suprafața lemnului se vor îndepărta cu ajutorul pensulelor moi și aspiratorului. Depunerile aderente de pe suprafața lemnului se vor curăța cu soluție de apă alcoolizată, iar lemnul se va trata cu soluții speciale pentru ignifugare și împotriva acțiunii biodeteriogenilor.

- **Tratamente pentru stoparea și prevenirea atacurilor biologice:** Pentru a stopa o eventuala dezvoltare a unor formațiuni biologice pe suprafețele din lemn și pânză se vor efectua tratamente cu un amestec de biocizi cu spectru larg de acțiune. Produsul gata preparat Biotin S are putere de acțiune asupra bacteriilor, actinomicetelor, algelor, ciupercilor. Biotin S este solubil în solvenți organici polari, cum este acetona, sau nepolari cum este white spirit D40, este foarte puțin solubil în apă ceea ce îi conferă o bună durabilitate și este recomandat pentru materialele suporturilor sensibile la apă. Se va folosi în concentrația de 2% în care este livrat produsul. Aplicarea soluției poate fi făcută cu pensula sau prin pulverizare în cazul în care trebuie să pătrundă în spatele unor desprinderi.

- **Consolidarea peliculei de culoare:** Consolidantul se va aplica prin pensulare sau injectare, iar suprafața se va presa cu spatula prin intermediul unei folii Melinex.

- **Curățarea suprafeței:** implică utilizarea agenților de curățare pentru a îndepărta murdăria de pe suprafață care s-a acumulat pe stratul de imagine pe o perioadă de timp. În funcție de natura stratului de murdărie care trebuie îndepărtată, suprafața poate fi tratată fie prin ”curățare uscată”, fie prin ”curățare umedă”. La curățarea uscată, murdăria slab aderentă este îndepărtată mecanic, prin abraziune. Particulele de murdărie care sunt doar ușor atașate la stratul de culoare sunt desprăfuite cu o cârpă moale, fără scame sau o perie moale, aspirată de un dispozitiv de aspirare sau frecată cu o gumă de șters.

Pentru îndepărtarea depunerilor aderente este necesar folosirea unor agenți de curățare lichizi. Concentrația solvenților în amestec variază în funcție de consistența stratului care necesită îndepărtarea / subțierea. Operațiunea se va realiza cu precauție deoarece există riscul de modificare a aspectului estetic al picturii sau de erodare a stratului de culoare. Curățarea se va realiza gradual, într-o primă fază folosindu-se soluții de curățare mai slabe, cu un amestec din categoria solvenților polari precum white spirit–acetona (1:1) sau izooctan– izopropanol în proporții egale. Dacă acești solvenți nu dau rezultate se pot folosi întâi detergenți iar apoi să se intervină cu solvenți, cum ar fi un amestec de acetona + White Spirit, pentru regenerarea sau îndepărtarea vernis-ului. .

Operațiunea se va executa cu atenție și se va testa permanent starea de conservare a stratului de culoare, având în vedere faptul că această operațiune este ireversibilă. Pentru a nu produce o degresare excesivă suprafața va fi tratată cu o soluție de white spirit și ulei de in.

- **Chituirea lacunelor stratului de culoare din câmpul pictural:** Pentru chituirea lacunelor stratului de culoare se va folosi un chit compatibil cu rășina folosită la dublare, BEVA 371 cu praf de cretă. Această pastă se aplică în straturi suprapuse cu ajutorul spatulei. Finisajul se va face prin intermediul unei folii termorezistente cu ajutorul spatulei calde.

- **Vernisare intermediară:** se vor folosi vernis-uri de retuș.

- **Integrarea cromatică sau retușul:** Operațiunea este subordonată principiilor fundamentale ale restaurării care impun lizibilitatea intervenției. Integrarea se va face prin puncte mici – rittocco pe eroziunile stratului de culoare. Retușurile trebuie să fie reversibile, lizibile și ton în ton cu originalul. Acoperirea lacunei se va face cu mici puncte modelate în tente mai reci sau mai calde mai deschise sau mai închise de o manieră în care rețeaua se observă numai de aproape și se integrează în ansamblul original. Tehnica este specifică picturilor în ulei pe pânză, alăturarea punctelor fiind de natură a se apropia de textură, de aspectul mai accentuat sau mai șters al grenului pânzei.

- **Vernisarea finală:** Vernisul final controlează strălucirea și este o protecție care poate fi reînnoită, trebuie să fie reversibil, fără ca solventul lui să atace vernisul izolator. Se va vernisa cu un vernis semi-mat pentru a obține o suprafață satinată, ale cărei reflexe să nu jeneze percepția picturii în ansamblu. Vernisarea finală se va face numai după o perioadă de timp care să asigure o suficientă policondensare a integrărilor cromatice. Pentru protecția finală a stratului de culoare se va folosi Regal Varnish bazat pe o rășină alifatică Regalrez 1094.

După parcurgerea procesului de conservare-restaurare, pânzele se vor monta prin prindere cu cuie de marginile pânzei de dublare.

- **Pictura pe pânză din altar, turlă și absidele laterale:** Fără îndoială pictura realizată în conca altarului surprinde privitorul prin multitudinea de greșeli de exprimare plastică și iconografică. Pictura prezintă grave deficiențe în redarea modeleului, a proporției, a reperelor anatomice, a unei game cromatice specifice, și se impune îndepărtarea acesteia.

4.4. DOCUMENTAȚIA FINALĂ

Documentațiile vor cuprinde volumul informațiilor acumulate pe parcursul lucrărilor.

Documentația fotografică. Aceasta se va completa pentru a documenta toate detaliile legate de starea de conservare dar și operațiunile executate. Fotografiile se realizează atât înainte de a începe tot procesul de restaurare cât și în timpul derulării acestuia. Fotografiile se vor realiza de ansamblu sau detalii, și sunt realizate în lumină directă și în lumină razantă.

Atât în cazul ansamblurilor, cât și în cazul detaliilor, este preferabil ca la final comparația fotografiilor efectuate în diferite etape să pună în valoare eforturile operațiunilor de restaurare. Se vor executa fotografii suplimentare în situațiile în care apar elemente ce trebuie consemnate sau care sunt mai rar întâlnite: elemente de tehnică, de intervenții ulterioare (repictări al secco) sau diferite forme de degradare.

Documentația fotografică va cuprinde :

fotografii de ansamblu realizate în lumină directă și razantă înaintea începerii lucrărilor de conservare și restaurare;

detalii realizate în lumină directă și razantă înaintea începerii procesului de restaurare;

detalii în lumină directă și razantă pe parcursul desfășurării intervențiilor de conservare și restaurare; -

detalii în lumină directă și razantă a testelor efectuate pe parcursul desfășurării intervențiilor de cercetare stratigrafică sau de efectuare a testelor de execuție sau a testelor de materiale;

ansambluri în lumină directă și razantă după încheierea procesului de conservare și restaurare; - detalii în lumină directă și razantă după încheierea procesului de conservare și restaurare;

Documentația scrisă

Procesul de conservare și restaurare în general trebuie documentat zilnic cu ajutorul jurnalului de șantier, document în care se menționează operațiunile executate zilnic, zona de intervenție, personalul care a participat la desfășurarea activităților specifice, materialele utilizate și observațiile sau particularitățile remarcate în diverse situații.

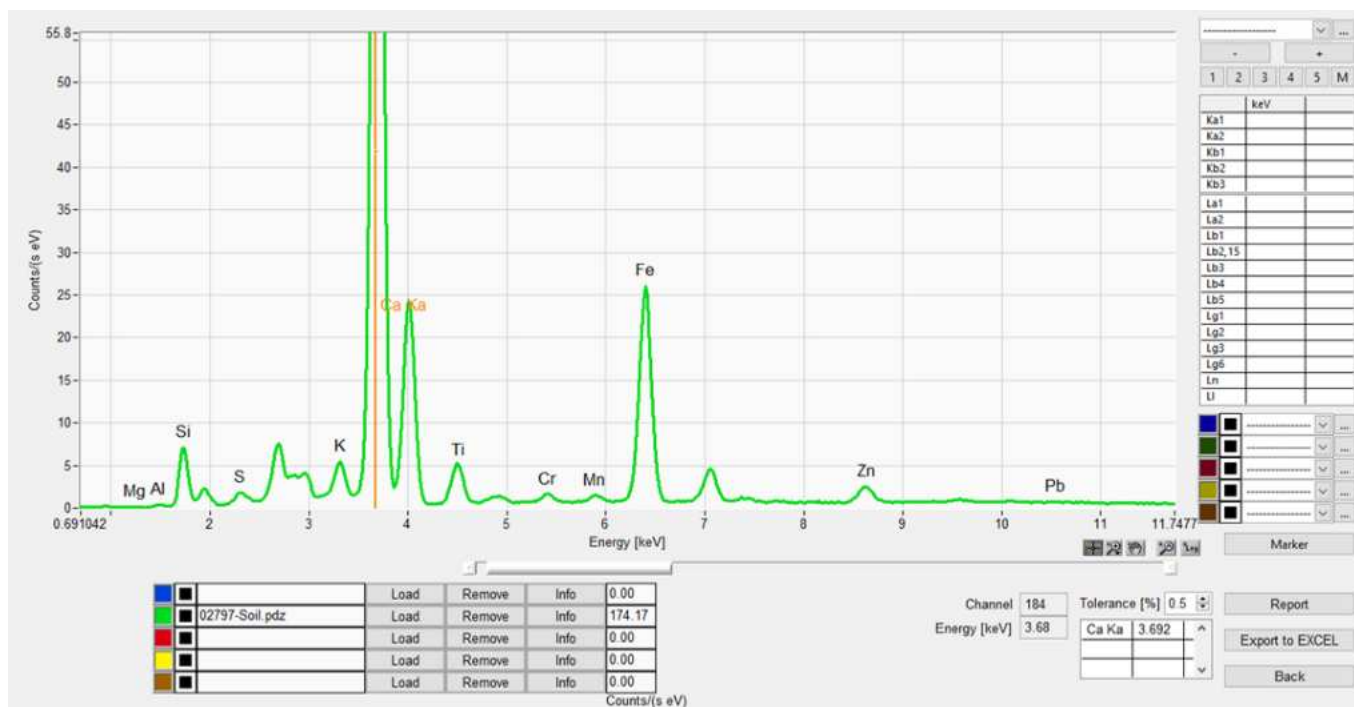
Se vor întocmi fișe de conservare-restaurare. De asemenea se vor realiza listele cu fotografiile executate, descriindu-se fiecare imagine executată.

Documentație desenată: relevee cu marcarea operațiunilor executate.

ANALIZE FIZICO-CHIMICE

BISERICA SF.VOIEVOZI SAT VULTURU CT

P1. Strat suport R2797

COMPOZIȚIE CHIMICĂ %

MgO	1,99
Al2O3	0,98
SiO2	12,86
S	0,31
K2O	0,22
CaO	23,45
Ti	0,51
Cr	0,03
Mn	0,03
Fe	1,42
Zn	0,11
Sr	0,01
Zr	0,01
Pb	0,02

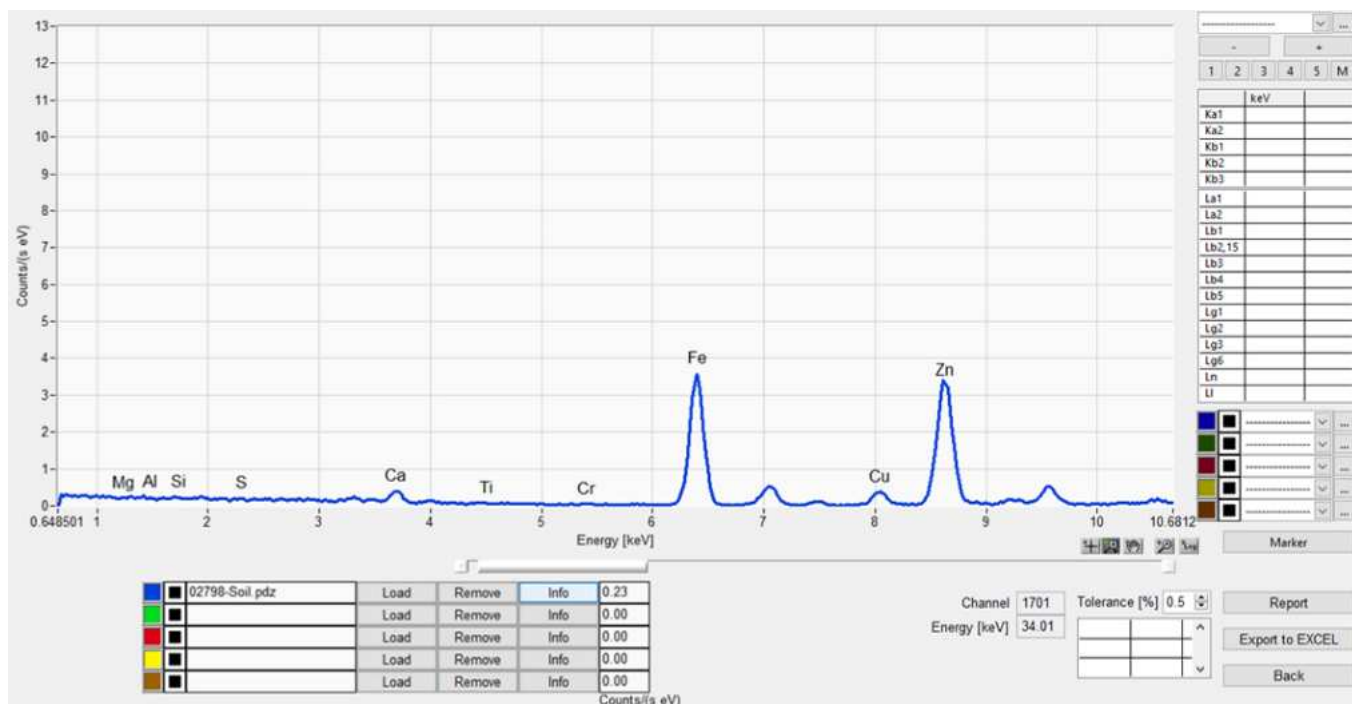

REZULTAT: Mortar de var cu nisip și argilă. Raportul liant/agregat cca.1/3.

ANALIZE FIZICO-CHIMICE

BISERICA SF.VOIEVOZI SAT VULTURU CT

P2. Pigment brun R2798

COMPOZIȚIE CHIMICĂ %

MgO	1,85
Al ₂ O ₃	0,38
SiO ₂	3,50
S	0,08
CaO	1,54
Ti	0,08
Cr	0,02
Fe	0,64
Cu	0,01
Zn	0,17

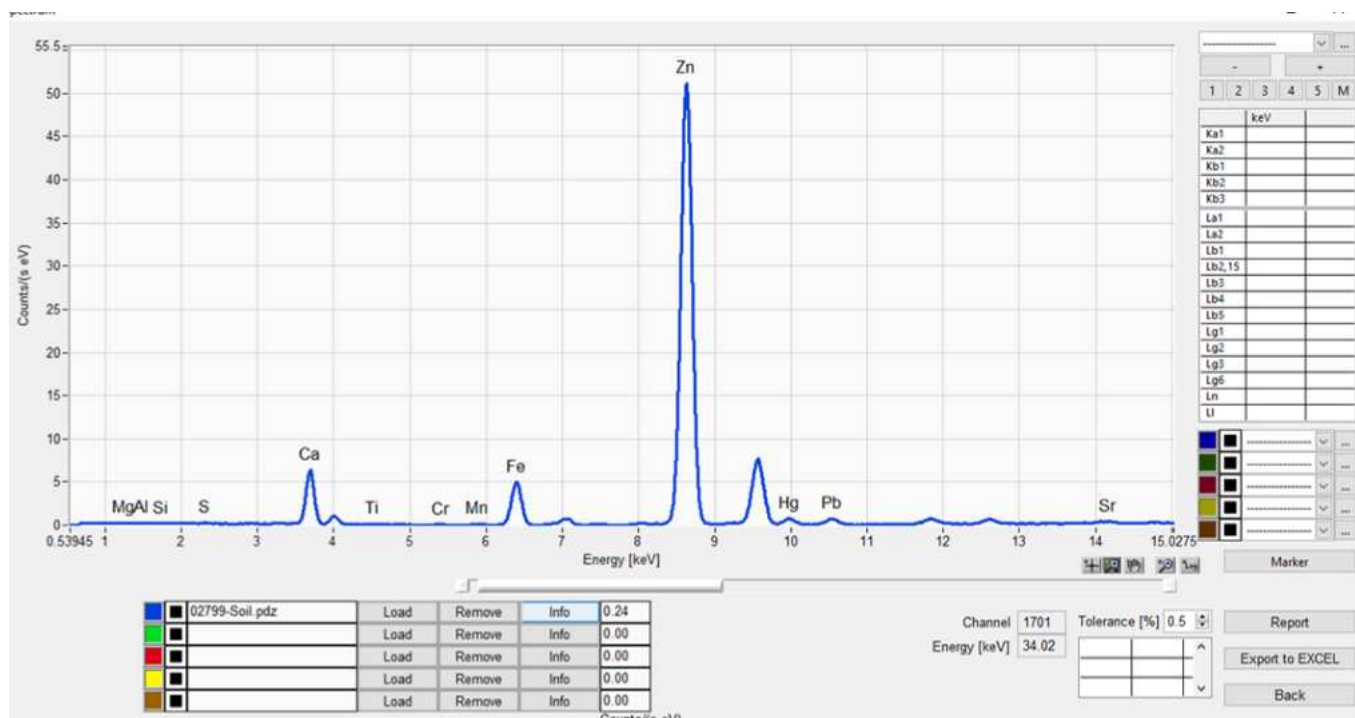

REZULTAT: Oxizi de fier cu alb de zinc.

ANALIZE FIZICO-CHIMICE

BISERICA SF.VOIEVOZI SAT VULTURU CT

P3. Pigment albastru R2799

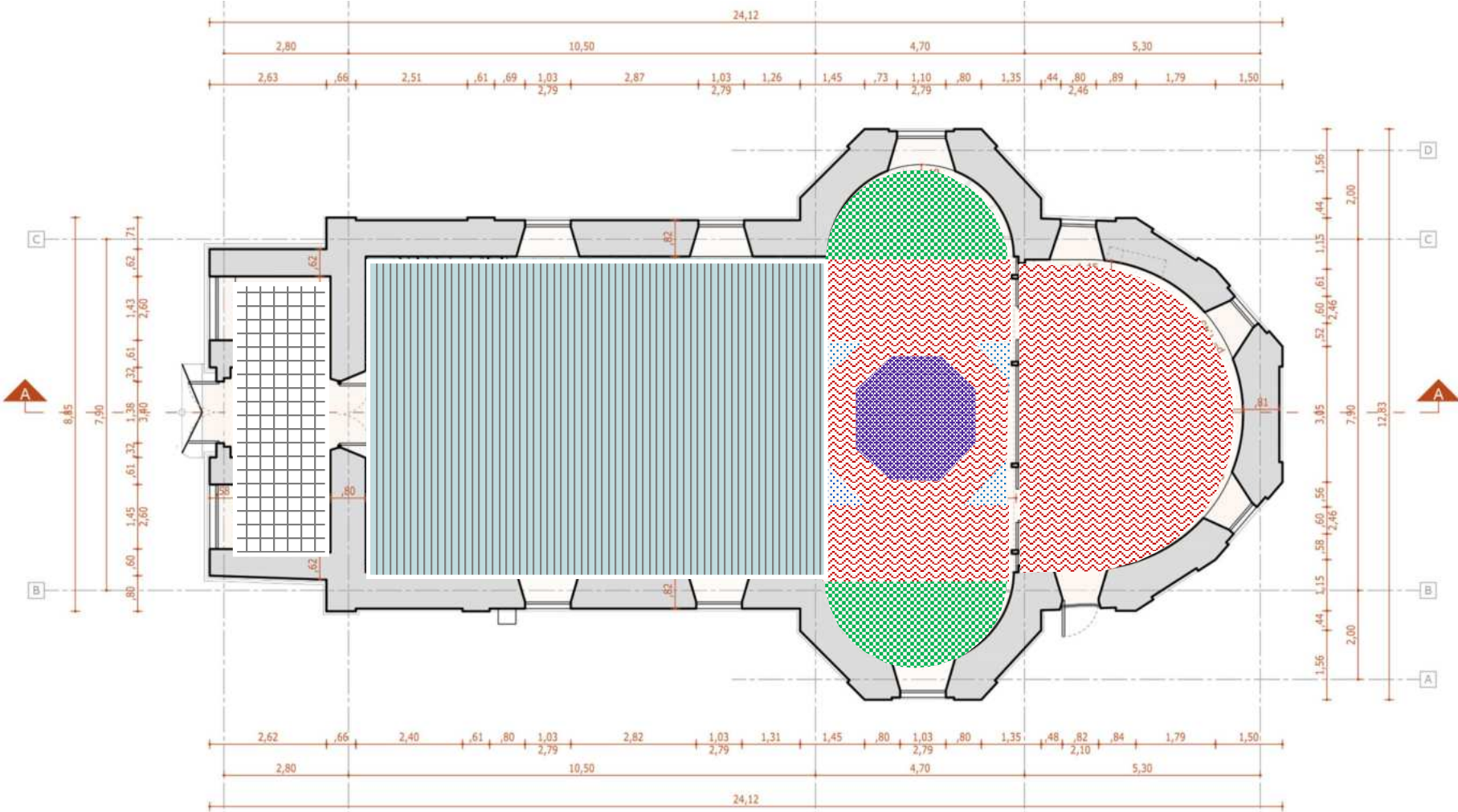
COMPOZIȚIE CHIMICĂ %

MgO	1,51
Al2O3	0,29
SiO2	0,18
S	2,83
CaO	18,21
Ti	0,12
Cr	0,02
Mn	0,01
Fe	1,40
Zn	3,04
Sr	0,01
Hg	0,35
Pb	0,04

REZULTAT: Albastru de Prusia pe cinabru pe alb de zinc.

STAREA DE CONSERVARE - BOLȚI

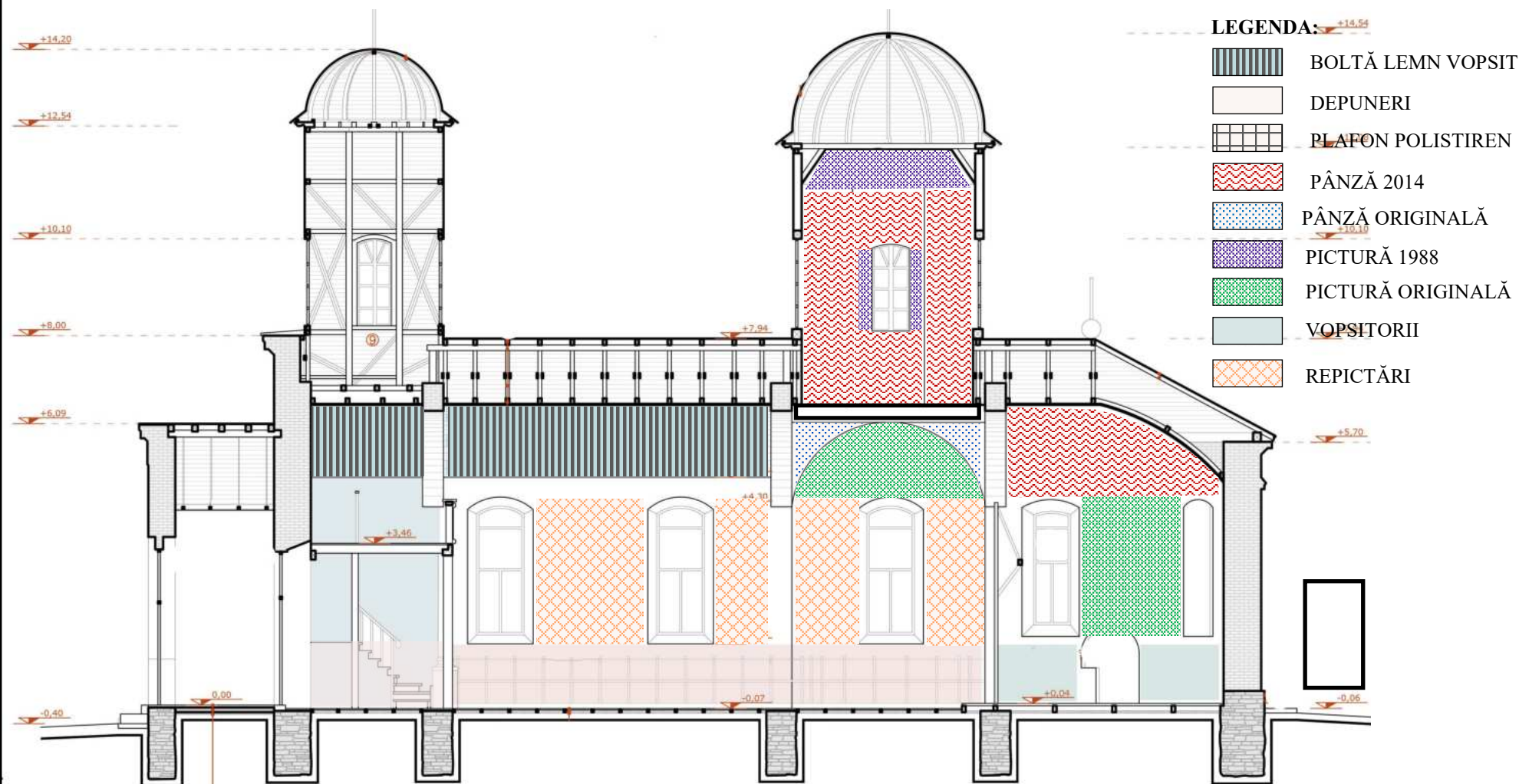

LEGENDA:

	BOLTĂ LEMN VOPSIT		PÂNZĂ ORIGINALĂ
	DEPUNERI		PICTURĂ 1988
	PLAFON POLISTIREN		PICTURĂ ORIGINALĂ
	PÂNZĂ 2014		DEPUNERI

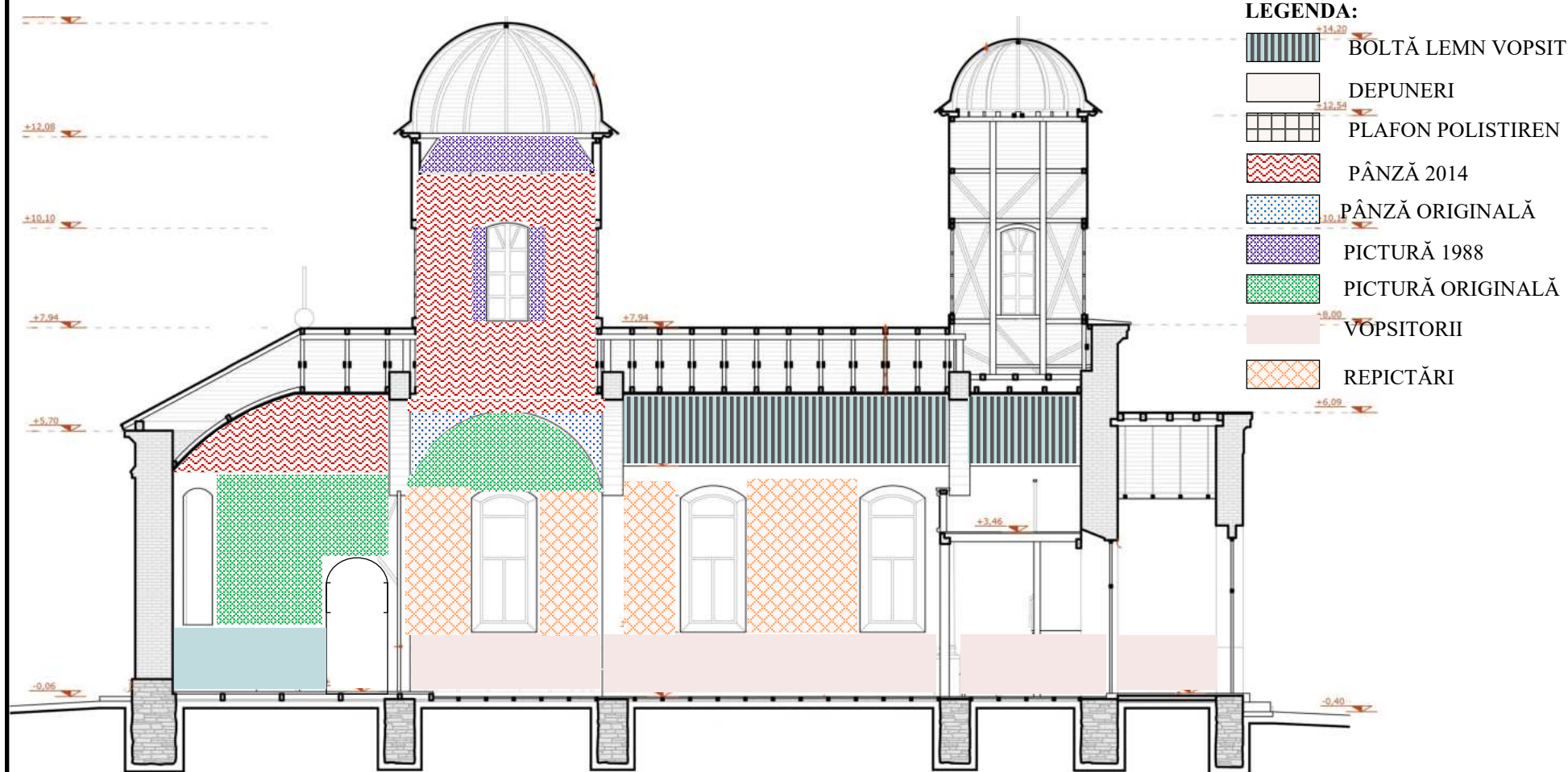
VERIFICATOR	NUME	SEMNATURA	CERINTA	REFERAT/EXPERTIZA NR./DATA		
 ARC DESIGN IASI J 22 - 83 - 2000 RO 12673515				Beneficiar:	PAROHIA VULTURU	Pr. Nr. 325/2022
				Denumire proiect:	Restaurare si consolidare Biserica „Sf. Voievozi” si lucrari de interventie la Clopotnita, comuna Vulturea, jud. Constanta	Faza: DTAC+PT
SPECIFICATIE	NUMELE	SEMNATURA	Scara: 1:100	PLAN PARTER -situatia existenta-		A1
SEF PROIECT	arh. A. Atanasiu					
PROIECTAT	arh. F. Ciobanasiu		Data: 2023			
DESENAT	stud. arh. A. Zahariuc					

STAREA DE CONSERVARE - SECȚIUNE NORD

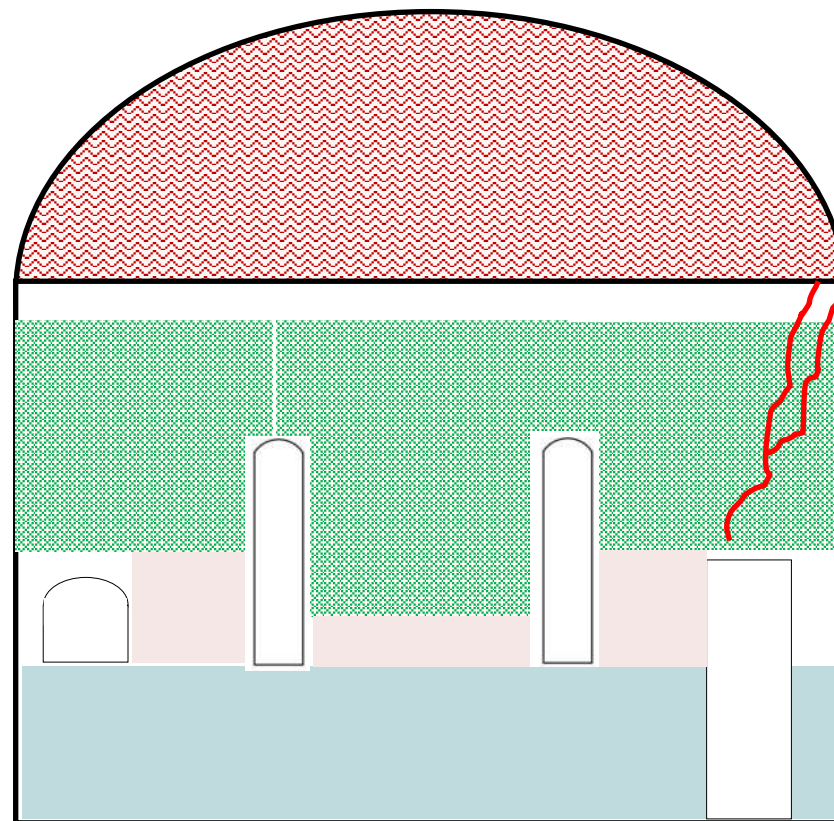
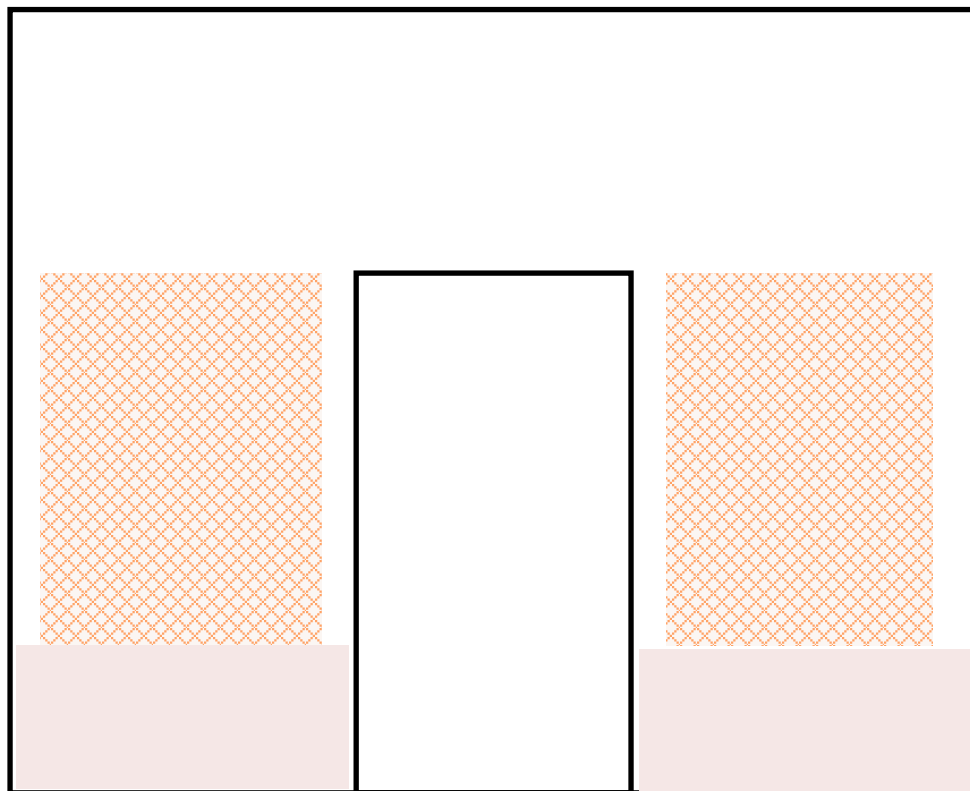
VERIFICATOR	NUME	SEMNATURA	CERINTA	REFERAT/EXPERTIZA NR/DATA	
 ARC DESIGN IASI J 22 - 83 - 2000 RO 12673515				Beneficiar:	PAROHIA VULTURU
				Denumire proiect:	Restaurare si consolidare Biserica „Sf. Voievozi” si lucrari de interventie la Clopotnita, comuna Vultur, jud. Constanta
SPECIFICATIE	NUMELE	SEMNATURA	Scara:	SECȚIUNE A-A -situatia existenta-	
SEF PROIECT	arh. A. Atanasiu		1:100		
PROIECTAT	arh. F. Ciobanasu		Data:		
DESENAT	stud arh. A. Zahariuc		2023		
					Pr. Nr. 325/2022
					Faza: DTAC+PT
					A3

STAREA DE CONSERVARE - SECȚIUNE SUD

VERIFICATOR	NUME	SEMNATURA	CERINTA	REFERAT/EXPERTIZA NR./DATA		
 ARC DESIGN IASI J 22 - 83 - 2000 RO 12673515				Beneficiar:	PAROHIA VULTURU	Pr. Nr. 325/2022
				Denumire proiect:	Restaurare si consolidare Biserica „Sf. Voievozi” si lucrari de interventie la Clopotnita, comuna Vultureu, jud. Constanta	Faza: DTAC+PT
SPECIFICATIE	NUMELE	SEMNATURA	Scara:	SECȚIUNE A'-A' -situatia existenta-		
SEF PROIECT	arh. A. Atanasiu		1:100			
PROIECTAT	arh. F. Ciobanasiu		Data:			
DESENAT	stud. arh. A. Zahariuc		2023			

STAREA DE CONSERVARE - ABSIDĂ ALTAR. PRIDVOR PERETE EST

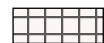
LEGENDA:

BOLTĂ LEMN VOPSIT

DEPUNERI

PLAFON POLISTIREN

PÂNZĂ 2014

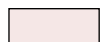
PÂNZĂ ORIGINALĂ

PICTURĂ 1988

PICTURĂ ORIGINALĂ

VOPSITORII

REPICTĂRI